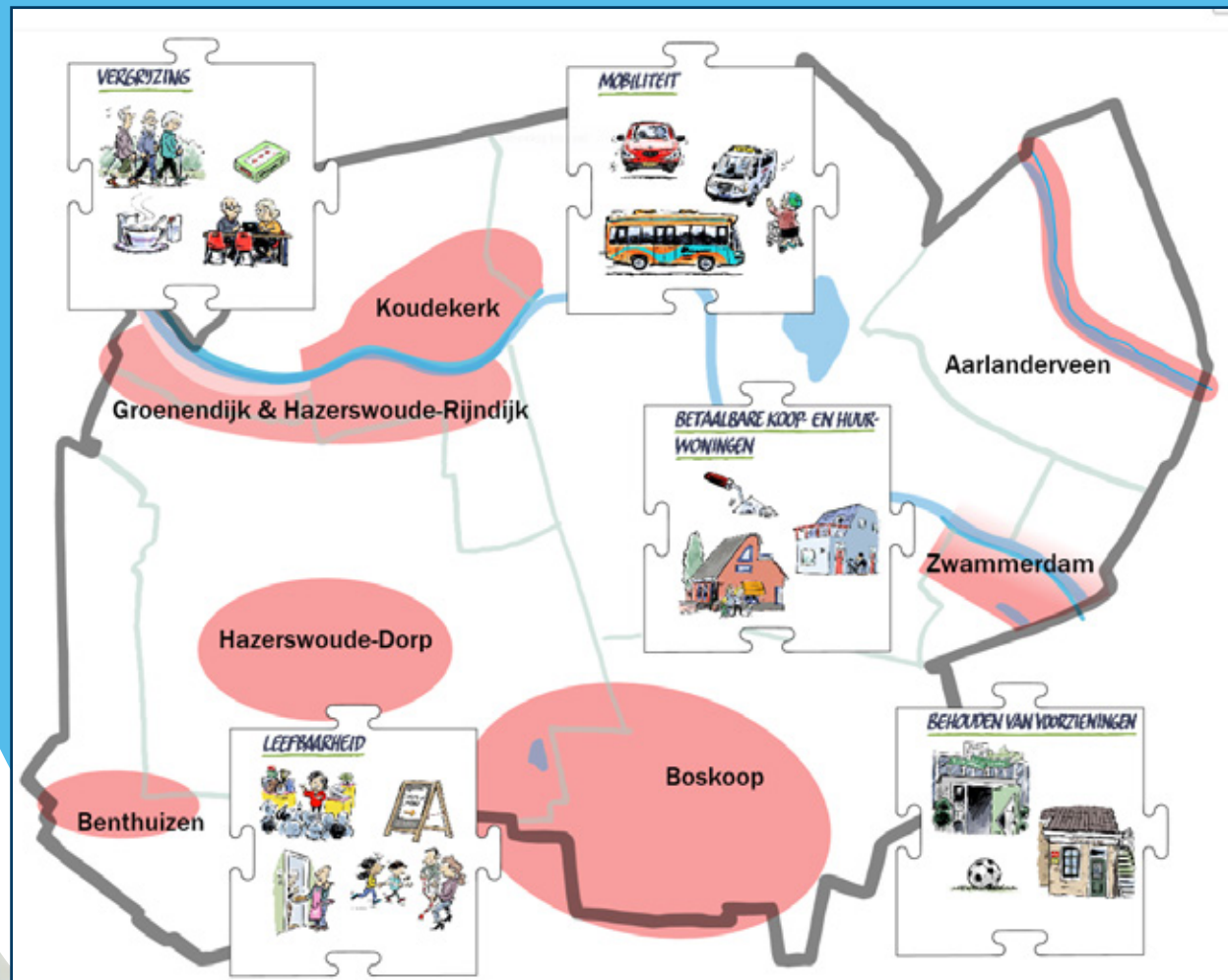

GEBIEDSVISIES 7 DORPEN GEMEENTE ALPHEN AAN DEN RIJN

De basis voor alle plannen in de komende 10 jaar

VOORWOORD

Voor u liggen 7 gebiedsvisies, 1 voor elk dorp van de gemeente Alphen aan den Rijn. De gebiedsvisie beschrijft de huidige stand van zaken van het dorp op het gebied van ruimte, sociale samenhang en veiligheid en de belangrijkste ontwikkelingen voor het dorp in de komende 5 tot 10 jaar.

De gebiedsvisies zijn de basis voor nieuw op te stellen bestemmingsplannen voor de 7 dorpen in onze gemeente. Ook worden deze visies onderdeel van de op te stellen omgevingsvisie voor de gehele gemeente. De gebiedsvisies vormen samen met de nog op te stellen of verder uit te werken visies voor Alphen-stad, het buitengebied en de bedrijventerreinen de bouwstenen voor de omgevingsvisie.

Enkele onderwerpen uit de gebiedsvisies voor de dorpen zijn te vertalen naar concrete acties voor de komende 4 jaar. Die onderwerpen krijgen een uitwerking in de wijkplannen.

Interactief proces

De gebiedsvisies voor alle dorpen zijn tot stand gekomen in een interactief proces, waarbij dorpsraden, -overleggen, -netwerken, belangenverenigingen en bewoners zijn geraadpleegd. Bovendien is tijdens een gezamenlijke bijeenkomst voor alle dorpen met vertegenwoordigers van belangenorganisaties gesproken. Veel informatie was al bekend. Zo hebben alle dorpen een eigen dorpsvisie opgesteld en speerpunten geformuleerd. Deze informatie en de informatie uit de diverse bijeenkomsten zijn verwerkt in de 7 gebiedsvisies of in wijkplannen.

Toekomst

De gebiedsvisies dienen samen met de wijkplannen en de dorpsvisies als basis voor toekomstig overleg tussen gemeente en dorpen. Ook zijn zij de basis voor alle toekomstige plannen in de dorpen. Aan de hand van de actualiteit kunnen de visies en wijkplannen worden bijgesteld en aangepast tot een actueel document. Zo blijft de visie op de toekomst van de dorpen actueel.

Leeswijzer

Dit document start met een algemene inleiding, waarin staat hoe de gebiedsvisies tot stand zijn gekomen. Vervolgens vindt u de 7 gebiedsvisies van alle dorpen. Het laatste hoofdstuk betreft een beschrijving van de algemene trends en ontwikkelingen in de samenleving, waarmee ook rekening is gehouden bij het opstellen van de gebiedsvisies.

Wethouder Gerard van As

INLEIDING

Per 1 januari 2014 is de gemeente Alphen aan den Rijn ontstaan uit de voormalige gemeenten Alphen aan den Rijn, Boskoop en Rijnwoude. De nieuwe gemeente Alphen aan den Rijn is een gemeente met ruim 110.000 inwoners. Naast de grote kern Alphen aan den Rijn bestaat de gemeente uit de 7 dorpen Aarlanderveen, Benthuizen, Boskoop, Hazerswoude-Dorp, Hazerswoude-Rijndijk, Koudekerk aan den Rijn en Zwammerdam.

In het coalitieakkoord 2018-2022 hebben de coalitiepartijen een aantal doelstellingen geformuleerd op het gebied van ruimtelijke ontwikkelingen. Deze doelstellingen zullen onder andere worden vertaald in een nieuw bestemmingsplan voor de dorpen van Alphen aan den Rijn. Voor onze grootste kern, Alphen aan den Rijn, is in 2018 al een nieuw bestemmingsplan vastgesteld: Alphen Stad.

Besloten is om vooruitlopend op het maken van een bestemmingsplan eerst een strategische visie op te stellen voor onze dorpen. Per dorp wordt een afzonderlijke maar wel integrale visie vastgesteld. Met deze integraliteit willen we voortuitlopen op de komst van de Omgevingswet. De Omgevingswet brengt alle bestaande regelingen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving bij elkaar, waarbij ook aandacht wordt geschonken aan maatschappelijke ontwikkelingen in een gebied. De inrichting van de fysieke leefomgeving heeft directe gevolgen voor het sociale domein. Door het behouden en versterken van bestaande basisvoorzieningen zijn inwoners in staat om naar vermogen te participeren. Ook heeft de leefomgeving invloed op de gezondheid en het welbevinden van inwoners, zoals voldoende groen en de mogelijkheden om te bewegen. Op basis van die nieuwe wet hebben we te zijner tijd de verplichting om een gemeentelijke omgevingsvisie voor het hele grondgebied vast te stellen.

In de integrale gebiedsvisies die per dorp zijn opgesteld wordt aandacht geschonken aan alle thema's die leven in het dorp en thema's die bijdragen aan een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. Uiteindelijk zullen de afzonderlijke gebiedsvisies gebundeld worden in 1 algehele gebiedsvisie voor de dorpen van de gemeente Alphen aan den Rijn. Deze gebiedsvisie bevat richtinggevende ambities en speerpunten voor de komende 5 à 10 jaar. De gebiedsvisie zal gebruikt worden als opmaat voor een nieuw bestemmingplan, maar zal ook het kader zijn op basis waarvan onze wijkplannen worden opgesteld. Deze visie zal ook als basis dienen voor een later op te stellen omgevingsvisie voor de gehele gemeente.

Deze 7 gebiedsvisies in dit document zijn mede gebaseerd op informatie uit bestaande beleidsdocumenten, zowel lokaal als bovenlokaal, zoals bomenbeleid, geurbeleid, beleidskader tijdelijk wonen en de regionale woonagenda waarin is opgenomen dat 25% van het nieuwbouwprogramma uit sociale huur moet bestaan. De visies zijn niet bedoeld ter vervanging van die documenten. Deze beleidsdocumenten blijven onverkort van kracht.

INHOUDSOPGAVE

AARLANDERVEEN	9	HAZERSWOUDE-RIJNDIJK	103
1 Inleiding	10	1 Inleiding	105
2 Maatschappelijke en sociale situatie	14	2 Maatschappelijke en sociale situatie	110
3 Ruimte	16	3 Ruimte	112
4 Mobiliteit (en infrastructuur)	25	4 Mobiliteit (en infrastructuur)	126
5 Duurzaamheid en milieu	26	5 Duurzaamheid en milieu	128
BENTHUIZEN	29	KOUDEKERK AAN DEN RIJN	133
1 Inleiding	30	1 Inleiding	134
2 Maatschappelijke en sociale situatie	34	2 Maatschappelijke en sociale situatie	139
3 Ruimte	36	3 Ruimte	141
4 Mobiliteit (en infrastructuur)	44	4 Mobiliteit (en infrastructuur)	150
5 Duurzaamheid en milieu	45	5 Duurzaamheid en milieu	151
BOSKOOP	51	ZWAMMERDAM	155
1 Inleiding	52	1 Inleiding	156
2 Maatschappelijke en sociale situatie	57	2 Maatschappelijke en sociale situatie	160
3 Ruimte	60	4 Mobiliteit (en infrastructuur)	172
4 Mobiliteit (en infrastructuur)	71	5 Duurzaamheid en milieu	172
5 Duurzaamheid en milieu	73	ALGEMENE TRENDS EN ONTWIKKELINGEN	176
HAZERSWOUDE-DORP	79	MONITORING	184
1 Inleiding	80	COLOFON	185
2 Maatschappelijke en sociale situatie	84		
3 Ruimte	87		
4 Mobiliteit (en infrastructuur)	95		
5 Duurzaamheid en milieu	97		

GEBIEDSVISIE BENTHUIZEN

Benthuizen is een dorp met een sterke sociale samenhang en een actief verenigingsleven, mede door het religieuze karakter van het dorp. De (maatschappelijke) voorzieningen zijn op peil, er zijn voldoende woningen voor alle doelgroepen en het dorp is verbonden met het natuur- en recreatiegebied Bentwoud.

1 INLEIDING

Per 1 januari 2014 is de gemeente Alphen aan den Rijn ontstaan uit de voormalige gemeenten Alphen aan den Rijn, Boskoop en Rijnwoude. De nieuwe gemeente Alphen aan den Rijn is een gemeente met ruim 110.000 inwoners. Naast de grote kern Alphen aan den Rijn bestaat de gemeente uit de 7 dorpen Aarlanderveen, BenthuiZEN, Boskoop, Hazerswoude-Dorp, Hazerswoude-Rijndijk, Koudekerk aan den Rijn en Zwammerdam.

Dit is de gebiedsvisie voor BenthuiZEN van de gemeente Alphen aan den Rijn. De gebiedsvisie beschrijft de huidige stand van zaken van het dorp op het gebied van ruimte, sociale samenhang en veiligheid, en de belangrijkste ontwikkelingen voor de komende 5 tot 10 jaar. De gebiedsvisie staat niet op zich, maar wordt gebruikt voor het opstellen van een nieuw bestemmingsplan voor alle dorpen, voor het opstellen van een omgevingsvisie én voor een vertaling naar wijk- en uitvoeringsplannen voor de komende 4 jaar.

De gebiedsvisie is daarmee een document waarin de gemeente haar beleidsuitgangspunten formuleert, het is niet direct bindend voor burgers. De geformuleerde beleidsuitgangspunten dienen vervolgens als overweging ter onderbouwing van de bestemmingsplannen. Het bestemmingsplan is -in tegenstelling tot de visie- wel een document dat direct bindend is voor burgers.

In deze integrale gebiedsvisie schenken we aandacht aan alle thema's die leven in het dorp en thema's die bijdragen aan een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. We houden rekening met de belangrijke trends en ontwikkelingen die mede de toekomst van dit dorp bepalen. Daarbij is in de brede zin gekeken naar wat nodig is om de dorpen vitaal en levend te houden en wat nodig is om de sociale structuur van de dorpen te versterken. De gemeente zet daarbij onder andere in op het bouwen voor eigen behoefte van de dorpen, passend bij de sociale structuur van het dorp.

In hoofdstuk 1 van deze visie voor BenthuiZEN wordt het dorp beschreven zoals het nu is. Er worden speerpunten benoemd voor de komende jaren en kansen en bedreigingen. In hoofdstuk 2 wordt de maatschappelijke en sociale situatie verder uiteengezet in thema's als leefbaarheid, voorzieningen, jeugd en gezondheid. In hoofdstuk 3 wordt het ruimtelijke aspect beschreven, waarin onder andere ingegaan wordt op wonen, cultureel erfgoed, economie en veiligheid. In hoofdstuk 4 wordt mobiliteit verder toegelicht en in hoofdstuk 5 milieu. In hoofdstuk 6 worden landelijke trends en ontwikkelingen beschreven aan de hand van de thema's duurzaamheid, veiligheid, leefbaarheid, wonen, digitalisering, mobiliteit, jeugd, ouderen en zorg.

1.1 Beschrijving van het dorp

BenthuiZEN is onderdeel van de groene en landelijke schil tussen Alphen-stad en Zoetermeer. Bewoners hechten aan die lange geschiedenis en het dorps- en landelijke karakter. In de 'rug' van BenthuiZEN ligt de nieuwbouw van Zoetermeer. BenthuiZEN laat zich karakteriseren als een authentiek dorp, met een eigen en oude historie en inwoners die vaak al generaties lang in het dorp wonen. Het karakter en de waarden en normen van het dorp worden mede bepaald door de 4 kerkgenootschappen. Ook is er trots en waardering voor het eigen dorp en de dorps sfeer, die men koestert en wil behouden. De nieuwbouw van BenthuiZEN trekt veel mensen van buiten het dorp. 65% van de

nieuwkomers van de afgelopen 4 jaar komt uit omliggende gemeenten. Dit hangt sterk samen met de realisatie van woningbouwlocatie Bentwoudpark.

De voorzieningen in het dorp zijn op orde. Recentelijk is het winkelcentrum aan het Prins Willem Alexanderplein opgewaarderd.

De Gemeeneweg (N209) die van Hazerswoude-Rijndijk-Oost naar Zoetermeer loopt, is de belangrijkste ontsluiting van het dorp en de verbinding met de rest van de gemeente. Om het dorp in te gaan, moet je de Heerewegh die overgaat in de Dorpsstraat of de Bentwoudlaan nemen.

In de oksel van de N209, in het Bentwoud, ligt een gebied met enkele kwekerijen dat qua uitstraling aansluit op het Boskoopse slagenlandschap. Bentwoud mag niet ongenoemd blijven: een groot natuur- en recreatiepark van circa 850 ha. dat wordt beheerd door Staatsbosbeheer. Op termijn worden de toeristische mogelijkheden van dit gebied nog groter.

BenthuiZEN heeft een sterk verenigingsleven dat een belangrijk deel van de sociale samenhang en saamhorigheid in het dorp bepaalt. De sociale samenhang wordt ook mede bepaald door de sterke geloofsgemeenschappen.

1.2 Algemene trends en ontwikkelingen

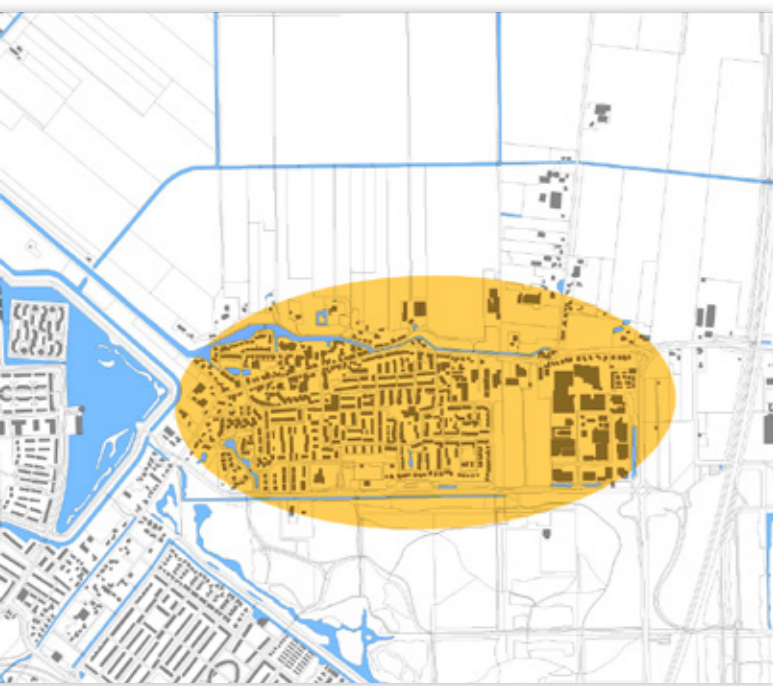
De verzorgingsstaat verandert naar een participatiesamenleving. De gemeente heeft de taak om goed toegankelijke basisvoorzieningen in stand te houden en te versterken, zodat iedereen kan deelnemen in de samenleving (een inclusieve samenleving). Dit betekent ook dat de gemeente eigen initiatieven van inwoners ondersteunt en stimuleert.

Vergrijzing is een belangrijke demografische ontwikkeling. Die leidt tot een toenemende behoefte aan voor ouderen geschikte woningen en voorzieningen in de buurt. Voor jeugd geldt dat kinderen veilig en gezond moeten kunnen opgroeien en dat er voorzieningen zijn om hun talenten te ontwikkelen.

Om gebruik te kunnen maken van basisvoorzieningen is toegang ertoe essentieel. Hieronder valt ook digitale toegang. Het is daarom belangrijk dat digitale ondersteuning en dienstverlening toegankelijk en bereikbaar zijn voor alle inwoners. Ook mobiliteit speelt een grote rol bij het bereiken van voorzieningen. Bijvoorbeeld de transitie naar elektrisch rijden, zelfrijdend vervoer en bezorging via drones.

Een onderwerp dat de komende jaren een grote rol speelt op het terrein van veiligheid is ondermijning. 'Ondermijning' is een containerbegrip waar diverse vormen van georganiseerde criminaliteit onder geschaard worden. Criminële activiteiten maken een samenleving en haar instellingen corrupt en hebben een ondermijnend effect.

De energietransitie is een enorme opgave die ook in de dorpen haar uitwerking heeft. De ruimtelijke inpassing van duurzame energieopwekking door bijvoorbeeld zonnepanelen of windmolens, en het verduurzamen van de bestaande bouw (aardgasloos) hebben ook gevolgen voor bestaande netwerken (bijvoorbeeld elektriciteit). In hoofdstuk 6 is een uitgebreide omschrijving te vinden van trends en ontwikkelingen.

Globale begrenzing van de visie

1.3a Visie van het dorp/de dorpsbewoners

In de afgelopen jaren zijn de meningen van de inwoners over hun dorp gepeild via het dorpsoverleg, belevingsonderzoeken en tijdens de week van de leefomgeving.

De inwoners willen met name dat er aandacht is voor de volgende onderwerpen:

- woningbouw (vooral voor starters en ouderen);
- aanpak van jongerenoverlast/voorzieningen voor jongeren van 12 tot 18 jaar;
- verbetering van het openbaar vervoer, met name tijdens de spitsuren;
- behoud van dorpshuis de Tas;
- de verkeerssituatie op de Bentwoudlaan;
- grotere bekendheid van de activiteiten van Tom in de buurt en ruimere openingstijden van bijvoorbeeld de apotheker in het dorp.

1.3b Visie van gemeente op het dorp

Het behouden van de leefbaarheid van het dorp door het versterken van de sociale samenhang en het verenigingsleven. Het dorp compleet maken met een woningbouwprogramma op maat. Het dorp wordt duurzamer door de inzetten op energiebesparing, opwekking van duurzame energie en vervanging van aardgas. Het dorp wordt aantrekkelijker gemaakt door een betere verbinding met het natuur- en recreatiegebied Bentwoud.

1.4 Speerpunten per dorp

Wanneer we de speerpunten van de inwoners koppelen aan de belangrijkste trends en ontwikkelingen voor de komende jaren (zie volgend hoofdstuk) komen we tot de volgende onderwerpen, die specifiek voor BenthuiZEN van belang zijn. Deze onderwerpen zullen verder uitgewerkt moeten worden in een wijkplan.

- *aandacht voor Jeugd*: in beeld brengen van de behoefte van jongeren om bestaande problematiek terug te dringen;
- behouden van *voorzieningen*;
- *duurzaamheid*: inzetten op energiebesparing, opwekking van duurzame energie en vervanging van aardgas.

Aanvullende aandachtspunten

- *wonen*; bouwen in een mate en een schaal die bij het dorp past;
- *optimaliseren* van de verbinding met het Bentwoud;
- *ruimtelijke identiteit* van het dorp en het openbaar gebied behouden.

1.5 Kansen en bedreigingen

Een samenleving in beweging brengt kansen en bedreigingen met zich mee. Kansen om zaken zoals de leefbaarheid te verbeteren, maar ook bedreigingen die die leefbaarheid kunnen aantasten. Voor BenthuiZEN worden de

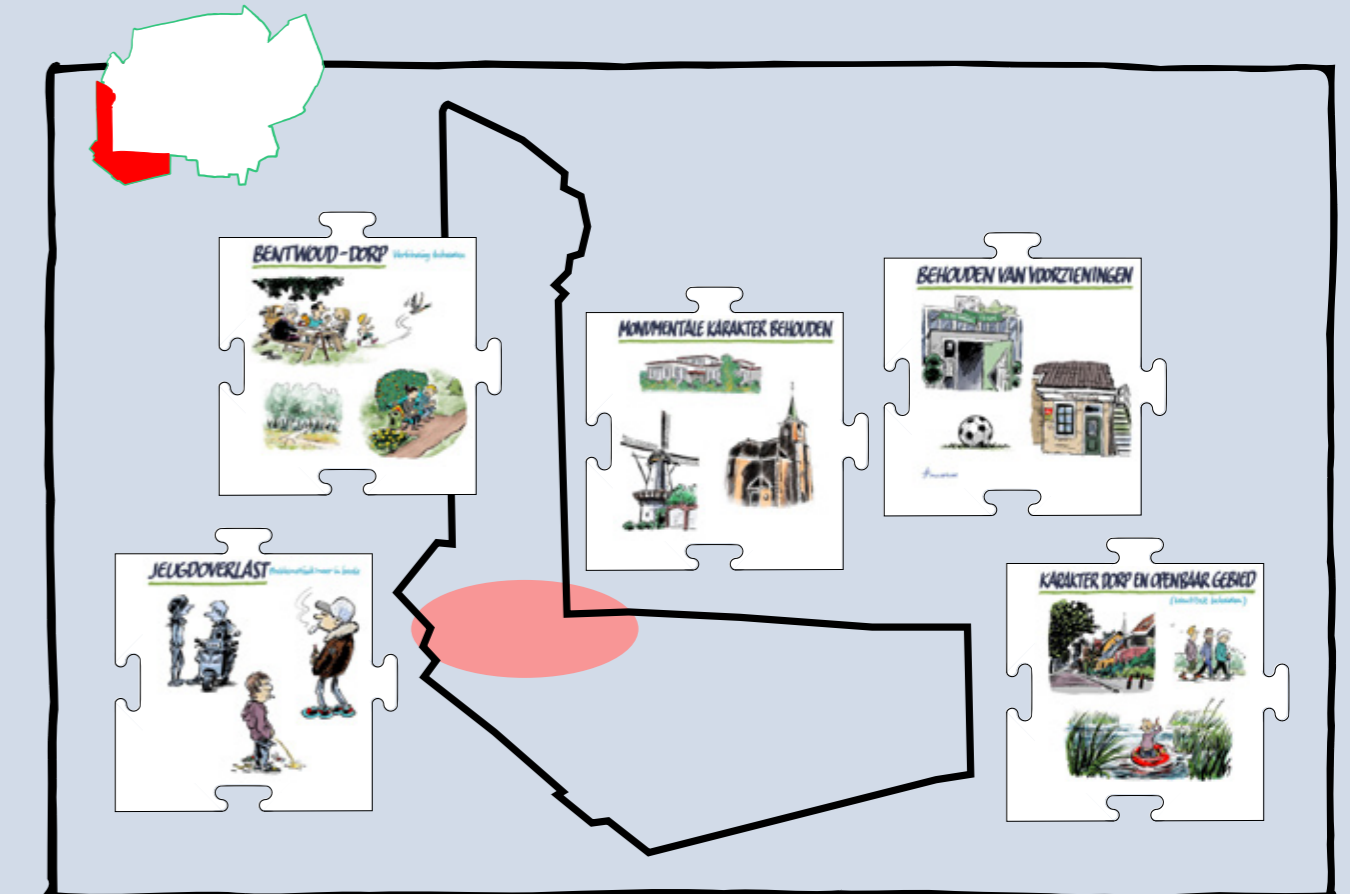
volgende kansen en bedreigingen gesignaleerd:

Kansen

- locaties die vrijkomen invullen met nieuwe functies;
- recreatieve mogelijkheden van de directe omgeving beter verbinden met het dorp;
- Dorpsstraat (kern) als karakteristiek lint herstellen;
- versterken van de leefbaarheid door het benutten van de sociale infrastructuur.

Bedreigingen

- weinig maatschappelijke voorzieningen (zorg) en de oriëntatie daarvoor op Zoetermeer;
- onvoldoende passend woningaanbod;
- ontbreken levendigheid van de openbare ruimtes (bijvoorbeeld openbare ontmoetingsplekken).

2 MAATSCHAPPELIJKE EN SOCIALE SITUATIE

Leefbaarheid en voorzieningen

Benthuizen is een dorp met een sterke sociale samenhang en grote betrokkenheid. De 4 kerkgenootschappen hebben een sterk netwerk en ze helpen elkaar binnen de kerkkring. Hierdoor is het een autonome gemeenschap en is er minder vraag naar sociale hulp. In het dorp zijn maatschappelijke organisaties actief die allerlei sociale evenementen organiseren. De burgerkracht in Benthuizen is groot; de inwoners zijn sterk bij elkaar betrokken en zorgen voor elkaar. Het dorpsoverleg Benthuizen fungeert als het platform om te overleggen over wat er in het dorp gebeurt, zonder dat het zich opdringt of wil treden in andermans verantwoordelijkheid. Het dorpsoverleg is daarmee een constructieve gesprekspartner voor dorpelings, verenigingen en dergelijke en voor de gemeente.

Er is in het dorp een multifunctionele accommodatie, De Tas, die een centrale rol als dorps huis vervult. Deze is belangrijk voor alle sociale activiteiten die er plaatsvinden in het dorp. Er is een sporthal, De Hil, maar voor veel sportvoorzieningen is Benthuizen ook aangewezen op Zoetermeer. De voetbalvereniging speelt een belangrijke rol bij de leefbaarheid.

Er is een supermarkt, die goed bezocht wordt door de inwoners.

In het dorp gaan de School met de Bijbel en de Openbare Basisschool Arnoldus van Os zich in een gezamenlijk gebouw vestigen. Hierbij is er aandacht voor het verbinden van de ruimtelijke invulling en het maatschappelijk veld.

Gezondheid en profiel

Op het gebied van gezondheid gelden voor Benthuizen geen bijzonderheden. De participatie van inwoners is groot, het dorp telt veel vrijwilligers.

Er zijn ten opzichte van andere dorpen relatief veel gezinnen met kinderen in Benthuizen.

Veiligheid

In vergelijking met de andere kleine kernen van de gemeente Alphen aan den Rijn is er in Benthuizen een behoorlijk aantal meldingen van overlast door jongeren. Dat valt deels te verklaren door de ligging nabij Zoetermeer. Jeugd komt naar Benthuizen of naar de naastgelegen sportvelden. Deze laatste zijn een aandachtspunt in het kader van openbare orde en veiligheid. De sportvelden worden gedeeltelijk gebruikt door Zoetermeerse verenigingen, al liggen ze op grondgebied van de gemeente Alphen aan den Rijn. Hierdoor is de burgemeester van Alphen aan den Rijn verantwoordelijk voor de openbare orde. Samenwerking met de gemeente Zoetermeer is dan ook van belang.

Evenementen

Er vinden jaarlijks verschillende evenementen plaats in Benthuizen: festiviteiten in het kader van Koningsdag, de Tentdagen en de Huttenbouw voor kinderen.

JEUGDOVERLAST *Problematiek meer in beeld*

Conclusie

De sociale en maatschappelijke situatie in Benthuizen geeft een positief beeld. De aanwezigheid van de kerkgenootschappen speelt daar een belangrijke rol in. Hierdoor is Benthuizen een autonome gemeenschap en is er minder vraag naar sociale hulp. Samenwerking met de genootschappen is belangrijk om toekomstige problemen (bijvoorbeeld op het gebied van jeugd of ouderenzorg) aan te kunnen.

3 RUIMTE

3.1 Ruimtelijke kwaliteit

Stedenbouwkundige structuur

Benthuizen ligt aan de zuidwestzijde van de gemeente Alphen aan den Rijn, aan de rand van de gemeentelijke grens, tegen de Zoetermeerse nieuwbouwwijk Oosterheem, daarvan gescheiden door een gedeelte van het Bentwoud. Ten noorden ligt het dorp aan een zeer open landschap, ten zuiden ligt een gedeelte van het Bentwoud. Ten westen ligt de Benthuizerplas en de bebouwde rand van de gemeente Zoetermeer en ten oosten wordt het dorp begrensd door de N209.

Benthuizen is voornamelijk gegroeid op de Zuidpolder. Een klein gedeelte van het dorp, ten noorden van de Benthuizervaart, is gegroeid op de Noordpolder. Dit typisch Nederlandse polderlandschap kenmerkt zich door openheid en vergezichten vanuit de randen van het dorp naar het buitengebied.

Door deze bijzondere ligging heeft Benthuizen weinig ruimtelijke en functionele relaties met de andere kernen van de gemeente Alphen aan den Rijn. De gemeente Zoetermeer ligt op korte afstand. Het versterken van de identiteit van het dorp is een belangrijk uitgangspunt, opdat Benthuizen geen 'buurt' van een grotere gemeente wordt en zijn eigen karakteristieken behoudt.

Ruimtelijke samenhang van het dorp

Benthuizen is ontstaan op het kruispunt van de Dorpsstraat en de Benthuizervaart. In 1850 vindt de eerste bebouwing plaats op dit kruispunt, in de ruimte tussen de Dorpsstraat en het water. In 1900 breidt het dorp zich uit: in het noorden wordt achter de dijk gebouwd en in het zuiden ontstaat compacte woningbouw op een klein gedeelte van de Dorpsstraat.

Het dorp groeit verder, voornamelijk in de jaren 70 tot 80. De bebouwing volgt min of meer de richting van het verkavelingspatroon van de Zuidpolder. Vanaf het jaar 2000 wordt de buurt Bentwoudpark ontwikkeld, aan de zuidwestelijke rand van het dorp.

De ontwikkeling van Benthuizen is gedragen door een aantal historische structuren. Door de aanwezigheid van de sloten en de tochten ontstond een 'harde' stedenbouwkundige opzet van de bebouwde en onbebouwde omgeving. De Dorpsstraat en de Benthuizervaart hebben geleid tot een meer organische stedenbouwkundige zetting. De huidige ruimtelijke samenhang van het dorp bestaat uit een combinatie van een organische kern en een strak stedenbouwkundig patroon in de rest van het dorp, met uitzondering van het meanderende patroon van Bentwoudpark. Benthuizen zal nog completer worden met de mogelijke invulling van de locatie Bentlanden II, tussen de oostelijke rand van het dorp en het bedrijfsterein Verbreepark. In deze laatste uitleglocatie wordt een Brede School ontwikkeld. Door de verhuizing van de scholen naar één plek, ontstaat er een kans om deze beide locaties te transformeren naar andere functies.

Visie voor de toekomst, huidige kenmerken en kansen.

den II. Voor de periode daarna is het van belang om voldoende woningen voor de eigen behoefte te bouwen. De nadruk ligt dan op plannen binnen de bestaande dorpskern. De plannen voor Bentlanden drukken op de ruimte voor woningbouw in de dorpskern. Voor plannen in de dorpskern dient wel ruimte te zijn, indien dit de vitaliteit van de kern ten goede komt.

Kwaliteit

De samenstelling van de koopwoningvoorraad is evenwichtig. De voorraad sociale huurwoningen is in Benthuisen relatief klein (~20%). Het nieuwbouwprogramma dient voor 25% uit sociale huurwoningen te bestaan. Benthuisen heeft over het algemeen een minder 'dorps' karakter dan andere dorpen in de gemeente, doordat er relatief veel rijtjeswoningen zijn en minder twee-onder-een-kapwoningen en vrijstaande woningen. De woningen zijn al wat ouder en voldoen niet aan alle eisen en wensen voor energiezuinigheid, levensloopbestendigheid en dergelijke.

Openbare ruimte

Het dorp kent een aantal openbare ruimtes als gevolg van de ruimtelijke ontwikkelingen in de loop van de tijd: van de kleine openbare ruimtes en 'dorpsfeer' langs de Dorpsstraat tot brede ruimtes langs de straatprofielen van de woningbouw uit de jaren 70 tot 90. Deze ruimtes bestaan naast elkaar en bepalen samen de dorpsfeer. Er ontbreekt echter een dorpsplein, dat als belangrijke ruimte in het dorp kan fungeren.

Enkele specifieke plekken in de openbare ruimte worden gemarkeerd door gebouwen. Dit zijn onder andere de ruimtes om de Gereformeerde Gemeente Benthuisen, de Hervormde Gemeente Benthuisen, het winkelcentrum, dorps huis De Tas en de korenmolen De Haas. De belevingswaarde van deze openbare ruimtes kan nog versterkt worden, waardoor de aantrekkelijkheid van de bebouwde en de onbebouwde omgeving groter wordt. Dit maakt de dorpsfeer nog sterker.

3.2 Wonen

Kwantiteit

Benthuisen heeft een lokale woningbehoefte van circa 20 woningen per jaar; daarnaast is enige behoefte vanuit Zoetermeer te verwachten. Tot 2026 wordt de realisatie van circa 180 woningen voorzien in Bentlan-

Woningbehoefte per kernplanning; fysieke invulling

Gezien de huidige samenstelling van de woningvoorraad is het bouwen van grondgebonden woningen voor het midden- en hogere segment wenselijk. Dit heeft mede als doel om doorstroming op gang te brengen, waardoor er meer betaalbare koopwoningen beschikbaar komen. Daarnaast is er behoefte aan de bouw van eengezinswoningen in de sociale huursector. Door een grotere beschikbaarheid van betaalbare woningen nemen de slaagkansen van starters en jonge gezinnen toe, voor zowel huur- als koopwoningen. De dorpskern heeft een goed voorzieningenniveau, met ook voorzieningen die voor senioren van belang zijn. Hierdoor is het mogelijk om tot op hogere leeftijd in het dorp te wonen. Dit vraagt wel om aanpassingen in de bestaande voorraad, door woningen waar mogelijk levensloopgeschikt te maken. Daarnaast houden we er bij planontwikkeling rekening mee dat er woningen worden gebouwd die geschikt zijn voor senioren. Er komen appartementen bij, en woningen worden levensloopbestendig ontwikkeld, zodat ook senioren in deze woningen terecht kunnen. Oud worden met een zwaardere zorgvraag kan nu niet in het dorp. Het is daarom wenselijk om te onderzoeken of de realisatie van een 'beschutte' woonvorm voor ouderen haalbaar is; hier kan zwaardere zorg en ondersteuning geboden worden (ook intramurale zorg).

Betaalbaar en divers wonen als wens vanuit het dorp

Het dorpsoverleg Benthuisen heeft in 2017 kenbaar gemaakt dat het graag meer mogelijkheden ziet voor jongeren, starters en senioren. Voor starters kunnen we de slaagkansen in de huursector verbeteren door lokaal woningen toe te wijzen en door sociale huurwoningen toe te voegen. Wat de koopsector betreft, lijkt het voor een gedifferentieerde en evenwichtige voorraad beter om in te zetten op doorstroming binnen het dorp, dan op het toevoegen van nieuwe, goedkopere koopwoningen. We zien dat senioren in Benthuisen vaak in ongeschikte woningen wonen. Wanneer zij doorstromen naar een geschikte woning creëert dit ruimte voor starters en doorstromers. Omdat senioren steeds langer in de huidige woning willen blijven wonen, is het zaak om hen te verleiden te verhuizen.

Combinatie met duurzaamheid

De uitdaging voor duurzaamheid ligt in het energieneutraal maken van de bestaande woningvoorraad. Er zijn kansen voor isoleren van bestaande woningen, zonnepanelen op daken of kleinschalige zonneakkers. Het dorpsoverleg heeft zich ten slotte sterk gemaakt voor het behoud van karakteristieke gebouwen. De duurzame inzetbaarheid van dit vastgoed, waaronder de School met de Bijbel, een zogenaamde Halschool, is belangrijk voor de authenticiteit van het dorp.

3.3 Cultureel erfgoed

Benthorn was aanvankelijk een zelfstandig ambacht. Daarna werd het een zelfstandige gemeente. Door de bevolkingsafname werd deze plaats al in 1846 bij Benthuisen gevoegd. Die gemeente is in 1991 opgegaan in de gemeente Rijnveld, het latere Rijnwoude.

De lintbebouwing van het ontginningsdorp Benthuisen concentreert zich van oudsher langs de Dorpsstraat.

MONUMENTALE KARAKTER BEHOUDEN

Vanaf het einde van de 19e eeuw vindt enerzijds verdichting plaats van het lint en anderzijds een langzame uitbreiding in oostelijke richting langs de Heerewegh. De ensemblewaarde daarvan is als hoog geïnventariseerd.

Pas na de Tweede Wereldoorlog ontstaat een kleine uitbreiding buiten het lint, aan de noordzijde (Graaf van Bloisstraat, Van Leeuwenhoekweg). De vaart langs de noordzijde van het dorp ligt in een parkachtige setting. Aan de zuidzijde van Benthuizen kwam in de jaren 60 een grotere uitbreiding met blokken geschakelde woningen aan enkele parallel aan de Dorpsstraat lopende straten (Koningin Wilhelminastraat en Koningin Julianastraat). Het eenvoudige, loodrechte stratenpatroon is in de jaren 70 voortgezet.

Een bijzonder buurtje is het Oranje Nassaplantsoen - Prins Bernhardstraat, waar eind jaren 60 groepjes verspreid geschakelde bungalows werden gebouwd. Korenmolen De Haas vormt ook een markante verschijning in het dorpsbeeld.

Benthuizen kent relatief weinig beschermde monumenten: 4 rijks- en 3 gemeentelijke monumenten. Uit de cultuurhistorische waardekaart blijkt echter dat zo'n 15 tot 20 objecten het waard zijn om te onderzoeken of ze een status als gemeentelijk monument kunnen krijgen. Een aantal daarvan ligt meer in het buitengebied.

De aanwezige en nog verder te inventariseren cultuurhistorische waarden dienen een vertrekpunt te zijn bij toekomstige ontwikkelingen.

3.4 Recreatie en toerisme

Benthuizen heeft veel mogelijkheden voor recreatie door het nabijgelegen Bentwoud. In de toekomst worden de recreatiemogelijkheden verder uitgebreid. Recreatieschap Rottemeren gaat binnenkort een fietspad aanleggen, dat het Bentwoud verbindt met de Rottemeren. Ook is in 2018 een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar het doortrekken van de Rotte naar het Bentwoud.

3.5 Fysieke veiligheid

De brandveiligheidsvoorzieningen zijn goed in Benthuizen. Het dorp heeft een brandweerpost en er zijn voldoende bluswatervoorzieningen.

Benthuizen kent een aantal kwetsbare objecten. Dit zijn gebouwen met een publieksfunctie waar meerdere personen verblijven, of mensen die minder zelfredzaam zijn. De gebouwen hebben een goed brandveiligheidsniveau. Het niveau wordt geregeld gecontroleerd.

In de nabijheid van Benthuizen ligt de Hogesnelheidslijn Zuid, onderdeel van het tracé van Schiphol naar Antwerpen. Ten noorden van Benthuizen, ter hoogte van de weg Westeinde (verlengde van de Dorpsstraat in Hazerswoude-Dorp en buurtschap de Bent, gaat het hsl-tracé ondergronds in de Groene Harttunnel. Deze geboorde tunnel heeft een lengte van 7 kilometer en ligt grotendeels onder grondgebied van de gemeente Alphen aan den Rijn. De tunnel gaat onder een groot aantal weilanden door en ook onder enkele riviertjes, sloten, wegen en spoorwegen. Er zijn 7 schachten in de tunnel, waarvan er 2 (bij de toegang van de tunnel) ten noorden van Benthuizen liggen.

De gemeente Alphen aan den Rijn is, samen met de gemeente Leiderdorp en de veiligheidsregio, verantwoordelijk voor de veiligheid in en om de tunnel.

3.6 Economie

Agrarische bedrijvigheid

Ten noorden van Benthuizen zijn er kansen voor landbouw op grote schaal.

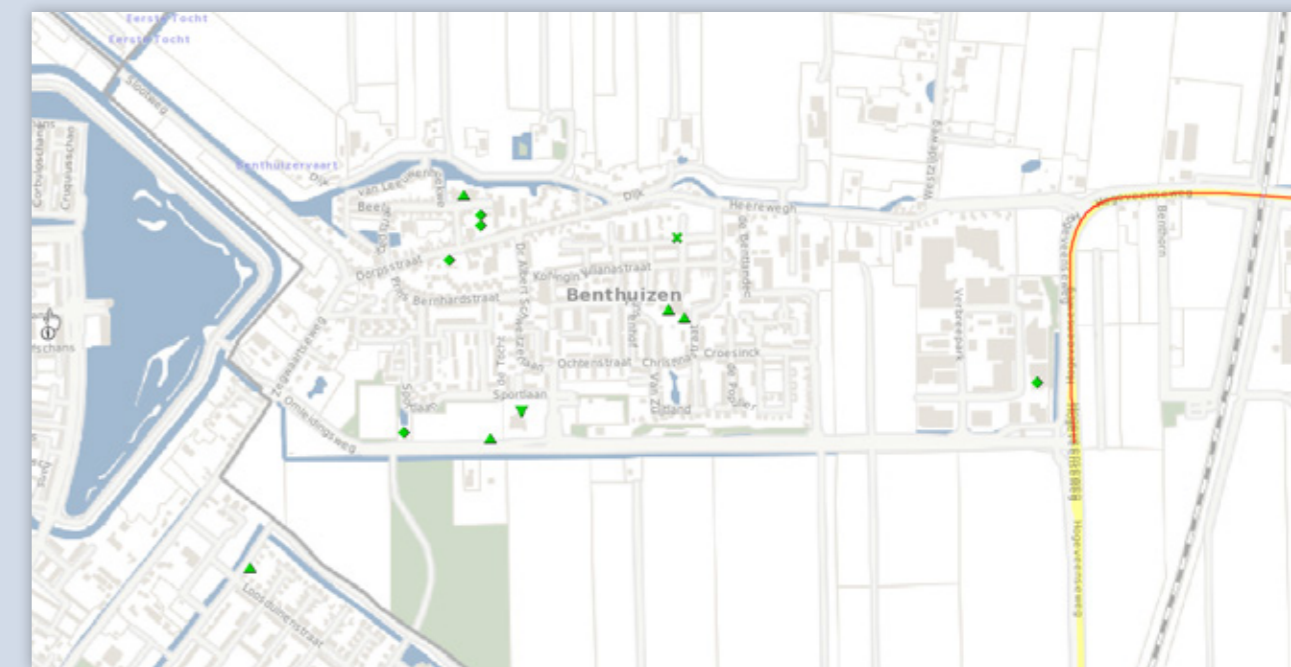
Detailhandel

De kernverzorgende centra (Benthuizen, Boskoop, Hazerswoude-Dorp, Hazerswoude-Rijndijk, Koudekerk aan den Rijn) zetten in op compacte en aantrekkelijke winkelgebieden als basisvoorziening voor de bewoners, met name voor de dagelijkse boodschappen. De gemeente faciliteert de initiatieven vanuit de markt met als uitgangspunt dat winkels basisvoorzieningen zijn die de leefbaarheid van de dorpen ondersteunen.

Voor het centrum van Benthuizen geldt dat de detailhandelsfunctie voor de dagelijkse boodschappen kan worden versterkt door in beperkte mate aanvullende, frequent benodigde niet-dagelijkse boodschappenfuncties (bloemist e.d.) af te stemmen op de mogelijkheden vanuit het lokale draagvlak in Benthuizen, en toe- en afvloeiing naar de directe omgeving (Zoetermeer).

Overige bedrijvigheid

Bestaande bedrijvigheid die gevestigd is op solitaire locaties in Benthuizen kan daar gevestigd blijven. Nieuwe mogelijkheden creëren voor reguliere bedrijvigheid op solitaire locaties is in de basis niet aan de orde. Daarvoor zijn bedrijventerreinen beschikbaar, waaronder bedrijventerrein het Verbreepark, en andere bedrijventerreinen in de gemeente Alphen aan den Rijn. Als solitaire bedrijvigheid uit Benthuizen

Bluswatervoorzieningen Benthuizen

verdwijnt en er geen vraag uit de markt is naar dit type solitaire locaties, is transformatie naar een andere functie, zoals woningbouw, een mogelijk alternatief.

3.7 Groen en water

Het landschap ten noorden van Benthuisen, de polders, is matig bereikbaar voor wandelaars en fietsers. Het is voornamelijk in gebruik voor agrarische functies. De belangrijke kwaliteiten van deze polders, de oorspronkelijke verkaveling en de ruimtelijke openheid, kunnen beter benut worden door sterke verbindingen aan te leggen. Het zuidelijke gedeelte behoort tot het Bentwoud en is wel goed bereikbaar voor wandelaars en fietsers.

De sterk gefragmenteerde groenstructuur begrenst het dorp. Er ontbreken 'groene schakels', waardoor de continuïteit van de groene elementen niet zichtbaar en bruikbaar is. Samen met het water kan het groen ingezet worden als extra kwaliteit in toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

De inventarisatie van beschermwaardige bomen laat zien dat deze verspreid liggen in het dorp, zonder een bepaalde structuur. Hetzelfde geldt voor de groene structuur.

Waterkwaliteit en -kwantiteit

Het Hoogheemraadschap van Rijnland is waterkwaliteits- en -kwantiteitsbeheerder in Benthuisen. De kern ligt geheel binnen polder De Noordplas. Het hoogheemraadschap is in deze polder bezig de peilen te herzien en het watersysteem te verbeteren.

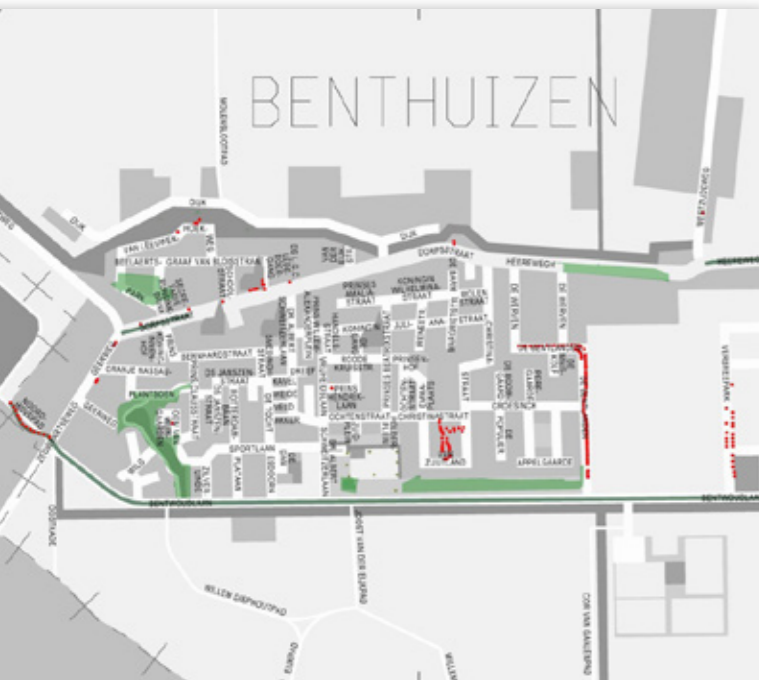
De gemeente heeft geen specifieke visie voor de waterkwaliteit en -kwantiteit in Benthuisen. Er zijn 3 overstortlocaties vanuit gemengde riolering in de dorpskern, waarvan er 1 is voorzien van een bergbezinkvoorziening. Er zijn geen problemen met waterkwaliteit bij de overstortlocaties bekend. Binnen de kern Benthuisen zijn geen officiële zwemwaterlocaties aanwezig.

Riolering

In de oudere dorpskern ligt voornamelijk riool onder vrij verval voor afvoer van vuil water gemengd met regenwater. Het nieuwere deel van de kern heeft een gescheiden riool, waarbij het regenwater wordt geloosd op de naburige sloten. Het rioolwater gaat via het riool van Zoetermeer naar de zuivering Harnaschpolder in Zoetermeer. In 2013 is de riolering doorgerekend voor het opstellen van een basisrioleringsplan. Daaruit kwamen in theorie enkele locaties met 'water op straat', maar deze werden in de praktijk niet herkend.

Relatie met klimaatadaptatie; kans op wateroverlast door klimaatverandering

Theoretische berekeningen van het riool in de dorpskern geven aan dat enkele locaties in de kern kwetsbaar zijn voor 'water op straat'. Maar tijdens de zeer hevige bui op 28 juli 2014 is er nauwelijks wateroverlast geconstateerd. Hoewel één waarneming nog geen zekerheid biedt, lijkt de kwetsbaarheid op dit moment dus gering.

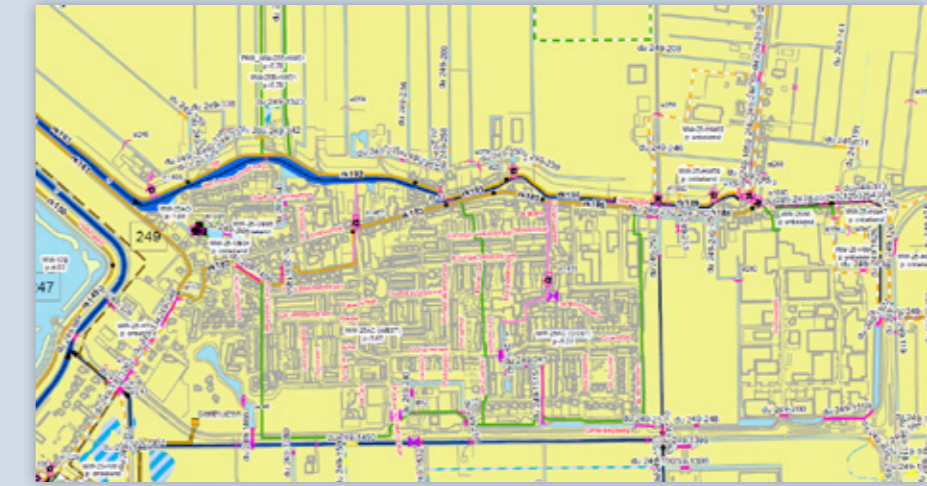

Inventarisatie bomen en groenstructuur, 2017.

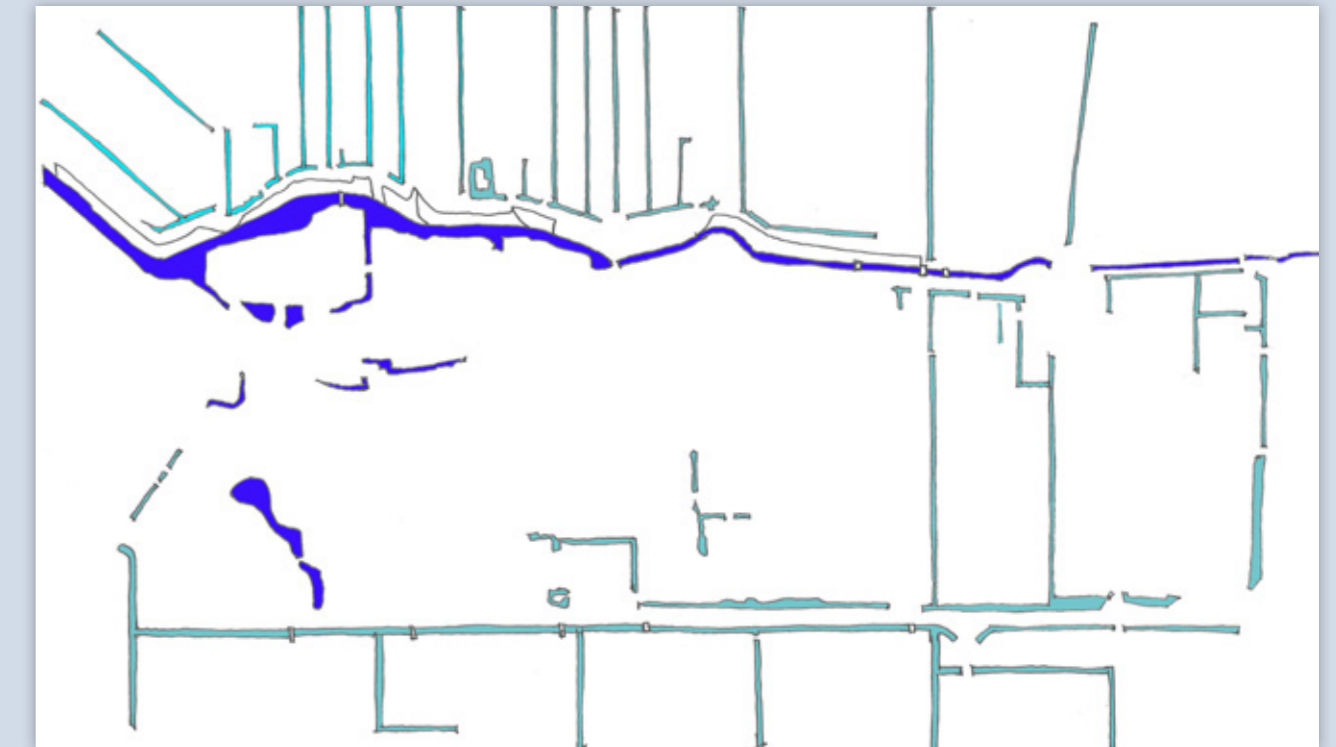
Om de grotere rivieren waar het overtollige water op geloosd wordt, te ontzien in tijden van hoog water, is het van belang om het watervasthoudend vermogen van het gebied zo hoog mogelijk te houden. Daarom heeft het de voorkeur om groene daken te stimuleren, zo min mogelijk verharding aan te brengen en waar dat toch gebeurt om daar zo veel mogelijk open bestrating toe te passen.

Functionele waterstructuur

In de loop van de tijd is de waterstructuur min of meer intact gebleven, voornamelijk aan de randen van het dorp. Alleen de Benthuizervaart heeft een meanderende structuur, de rest van de waterstructuur is simpelweg recht. Het water markeert grenzen, en het heeft voornamelijk een functioneel karakter. Het water kan ingezet worden als extra kwaliteit voor de leefbaarheid van het dorp.

Watersysteemkaart (Rijnland 2015).

4 MOBILITEIT (EN INFRASTRUCTUUR)

Algemeen

Benthuizen is via diverse wegen per (vracht)auto goed bereikbaar. Aan de zuidwestzijde takt de Zegwaartseweg aan op Zoetermeer, aan de oostzijde is de N209 bereikbaar via de Heerewegh die overgaat in de Dorpsstraat en de Bentwoudlaan. Ook aan de noord- en noordwestzijde is Benthuizen via de Slootweg en Westzijdeweg verbonden met het noordelijk deel van het gebied.

De aantakking van de Zegwaartseweg op Zoetermeer heeft zowel voor- als nadelen. Benthuizenaren kunnen zo snel Zoetermeer bereiken, maar andersom rijden bewoners uit Zoetermeer via de Zegwaartseweg naar de N209 of de Slootweg om snel(ler) bij de N11 te komen.

De Bentwoudlaan, voorheen een provinciale weg, is enkele jaren geleden door de provincie overgedragen aan de gemeente. De weg is daarna opgedeeld in een 30km- en een 50km-deel en als zodanig ingericht. De rest van Benthuizen is een 30km-verblijfsgebied. De Dorpsstraat is een straat die qua karakter, dimensionering en gebruik niet geschikt is voor veel verkeer.

Openbaar vervoer

Benthuizen is per openbaar vervoer bereikbaar met buslijn 165 (Alphen - Zoetermeer). De bus halteert op de Bentwoudlaan en heeft een uurdienst. In het weekend is op deze route deels een belbus (nr. 565) actief in de ochtend- en avonduren. Op de N209 bij de Bentwoudlaan stopt sinds een jaar een Q-liner, die de ritten vanuit Alphen en Den Haag tijdens de spitsperiodes verzorgt. Op fietsafstand ligt in de Zoetermeerse wijk Oosterheem een halte van de Randstadrail. Er is geen rechtstreekse verbinding met Boskoop.

Om gebruik van het openbaar vervoer te stimuleren moeten we de frequentie van de bus verhogen en de verbinding met het R-net-station in Boskoop verbeteren. Hierdoor is de reis vanuit Benthuizen naar het centrum van Alphen aan den Rijn binnen 20 minuten te maken. Deze reis kost nu 35 minuten tot 3 kwartier.

Fiets

Benthuizen ligt dicht bij Zoetermeer, waardoor school, werk en andere voorzieningen in deze gemeente relatief snel bereikbaar zijn. Het aantal vrijliggende fietspaden is beperkt tot de noord-zuidroutes (Benthuizen - Leiden en Benthuizen - Zoetermeer). Maar ook naar Alphen zijn de routes via vrijliggende fietspaden langs de N209 en deels langs de hsl en het Westeinde te maken. Verder zijn er veel recreatieve routes in de omgeving, met name in De Driehoek en het Bentwoud.

Aandachtspunten

De aansluiting van de Heerewegh op de N209 is vanuit verkeersveiligheid gezien niet ideaal. De aansluiting ligt in een bocht en dicht bij de andere rotonde op de Omleidingsweg. Bij groeiende verkeersintensiteiten is het combineren van deze aansluiting met de rotonde op de Omleidingsweg middels een parallelweg een beter alternatief. Dit aandachtspunt voor verkeersveiligheid geldt ook voor de vele inritten van bewoners langs de Gemeneweg tussen Benthuizen en de rotonde naar Hazerswoude-Dorp. Daarnaast is de snelheid van auto's op de Westzijdeweg nog een aandachtspunt.

5 DUURZAAMHEID EN MILIEU

Warmteanalyse

Begin 2018 is een warmteanalyse voor de gemeente Alphen aan den Rijn uitgevoerd. Hierin wordt per buurt, wijk of dorp aangegeven welk alternatief voor aardgas de laagste maatschappelijke kosten met zich meebrengt. Om een goede afweging voor een alternatieve warmtevoorziening te kunnen maken, moeten we ook andere aspecten meewegen (bijvoorbeeld de mate van duurzaamheid van de warmtebron, beschikbaarheid van brandstof, risico's, comfort en transport over de weg). Bij het opstellen van de lokale warmteplannen en de gemeentelijke warmtevisie in 2019 nemen we deze aspecten ook mee.

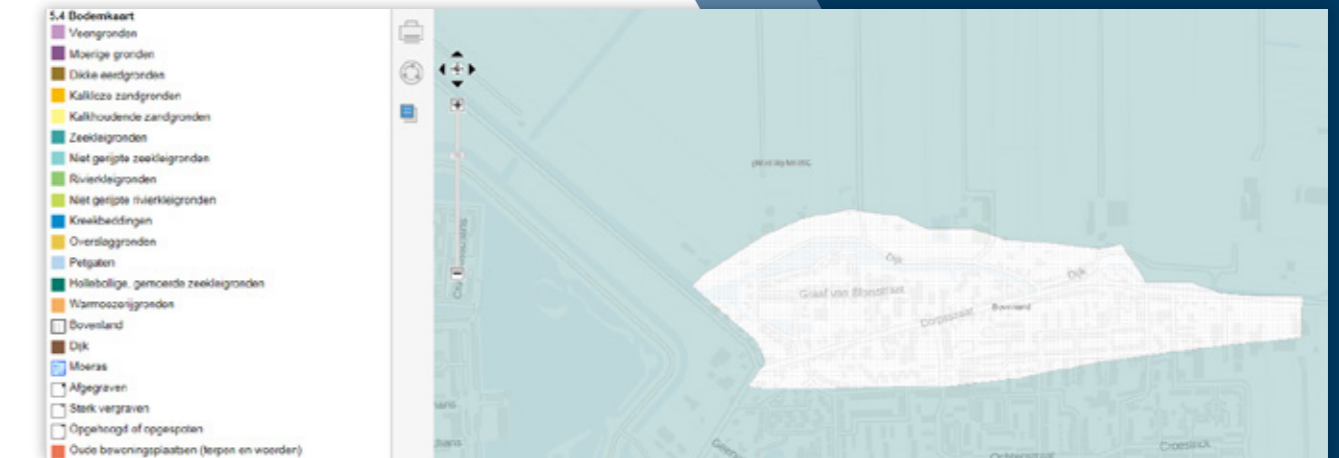
Energie

In het Actieprogramma duurzaamheid is aangegeven dat vanaf 2018 alle nieuwbouwplannen aardgasloos en energieneutraal moeten zijn. Sinds juli 2018 is door het in werking treden van de Wet Voortgang Energietransitie (Wet VET) de aansluitplicht voor gas bij kleinverbruikers komen te vervallen. Dat betekent dat nieuwe kleinverbruikers zoals woningen en kleine bedrijven geen gasaansluiting meer krijgen.

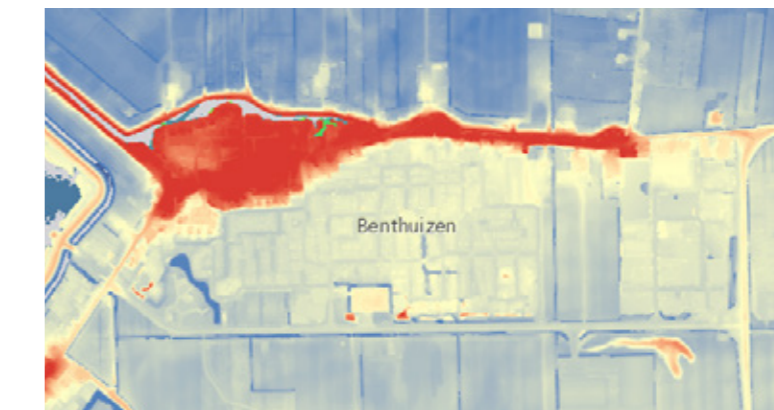
Om het dorp zelfvoorzienend voor energie te maken is het belangrijk de energievraag terug te dringen door energiebesparende maatregelen en ruimte te reserveren voor duurzame energieproductie, zoals platte daken voor zonnepanelen, zonneweides of een locatie voor een dorpsmolen.

Bodemdaling

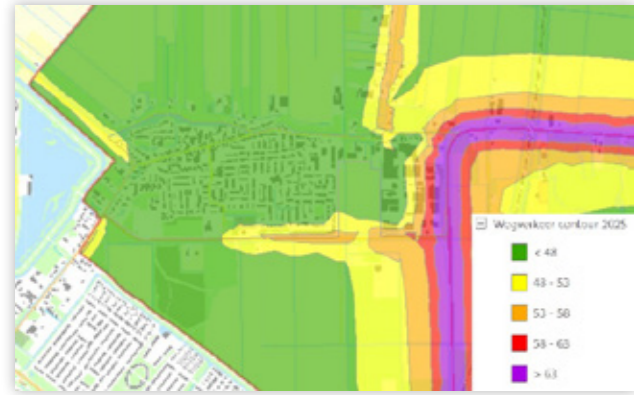
Benthuizen ligt in de Zuidpolder, een droogmakerij (ontginning van veen). Een groot deel van het dorp ligt op oude zeeklei en is daardoor minder zettingsgevoelig.

Figuur 1: type ondergrond; bron: Bodematlas provincie Zuid-Holland.

Figuur 2: Hoogtekaart. ■ = ca. 1,5 meter beneden NAP;
 ■ = ca. 4 m beneden NAP;
 ■ = 5 m beneden NAP; bron: AHN.

Figuur 3: indicatieve geluidsbelasting wegen 2025; bron ODMH.

Figuur 4: indicatieve geluidsbelasting railverkeer 2025; bron ODMH.

Het gebied rond de Dorpsstraat wordt aangeduid als Bovenland. Dit is de oude ontginningsbasis, die bij de ontginning gespaard is gebleven. Dat is ook duidelijk te zien op de hoogtekaart (bron: AHN). Dit betekent dat hier het originele veen nog aanwezig is, wat kan leiden tot aanzienlijke bodemdaling. De draagkracht is hier slecht en er zal in de toekomst nog veel moeten worden opgehoogd. We streven ernaar dit te doen met lichte ophoogmaterialen.

In de laaggelegen delen van het dorp is sprake van kwel. Het is belangrijk om hier met de aanleg van ondergrondse infrastructuur en ondergrondse bouwwerken rekening mee te houden, want een bouwput of sleuf loopt snel vol met grondwater. De grootste bedreiging is zout kwelwater dat onder druk uit diepere grondlagen kan komen. Daarom zijn er strenge eisen bij graaf- en funderingswerkzaamheden, die beperkingen voor ontwikkelingen in het gebied opleveren.

De bodem is geschikt voor het gebruiken van bodemenergie. Dit betekent dat de bodem kan bijdragen aan de energietransitie.

Geluidshinder

In BenthuiZEN is de Hogeveenseweg - Nieuwe Hoefweg (N209) de belangrijkste bron van wegverkeerslawaai. Voor de overige wegen in BenthuiZEN, op de Slootweg en de Bentwoudlaan na, verwachten we dat de voorkeursgrenswaarde van 48 dB wordt gehaald.

Ten oosten van BenthuiZEN ligt de hsl. Langs het bovengrondse gedeelte van het tracé is de geluidsbelasting door railverkeerslawaai tot op het bedrijventerrein van BenthuiZEN groter dan de voorkeursgrenswaarde van 55 dB.

Luchtkwaliteit

Uit de monitoringstool van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) blijkt dat in BenthuiZEN de luchtkwaliteit de grenswaarden van $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$ voor stikstofdioxide (NO_2) en fijnstof (PM_{10}) niet overschrijdt.

Geur

In de dorpskern van BenthuiZEN is geur geen algemeen aandachtspunt voor nieuwe ontwikkelingen. Voor de ontwikkeling van nieuwe plannen voor geurgevoelige bestemmingen zal altijd onderzocht moeten worden of er geurrelevante bedrijven in de omgeving invloed uitoefenen op de ontwikkeling.

Bodemkwaliteit

De bodem van de oude ontginningsbasis (rond de Dorpsstraat) is door de lange bewoningsgeschiedenis (al zeker sinds de 13e eeuw, mogelijk zelfs de 10e eeuw) verontreinigd geraakt, waardoor de bodem nu geen optimale kwaliteit heeft. Door voortaan betere grond te gebruiken om op te hogen (klasse Wonen), kan de bodemkwaliteit stap voor stap worden verbeterd. De bodemkwaliteit van de droogmakerij (zeeklei) past bij de functie (wonen en/of landbouw/natuur).

Externe veiligheid

Voor externe veiligheid is de AlphenBeleidsvisie Externe Veiligheid uit 2016 van toepassing op ontwikkelingen in de dorpskernen. Nabij BenthuiZEN ligt onder andere een gasleiding. Over de Nieuwe Hoefweg worden gevaarlijke stoffen vervoerd en op het bedrijventerrein zijn 2 lpg-tankstations met een invloedsgebied voor groepsrisico gelegen. Deze risicobronnen zijn van invloed op nieuwe ontwikkelingen.

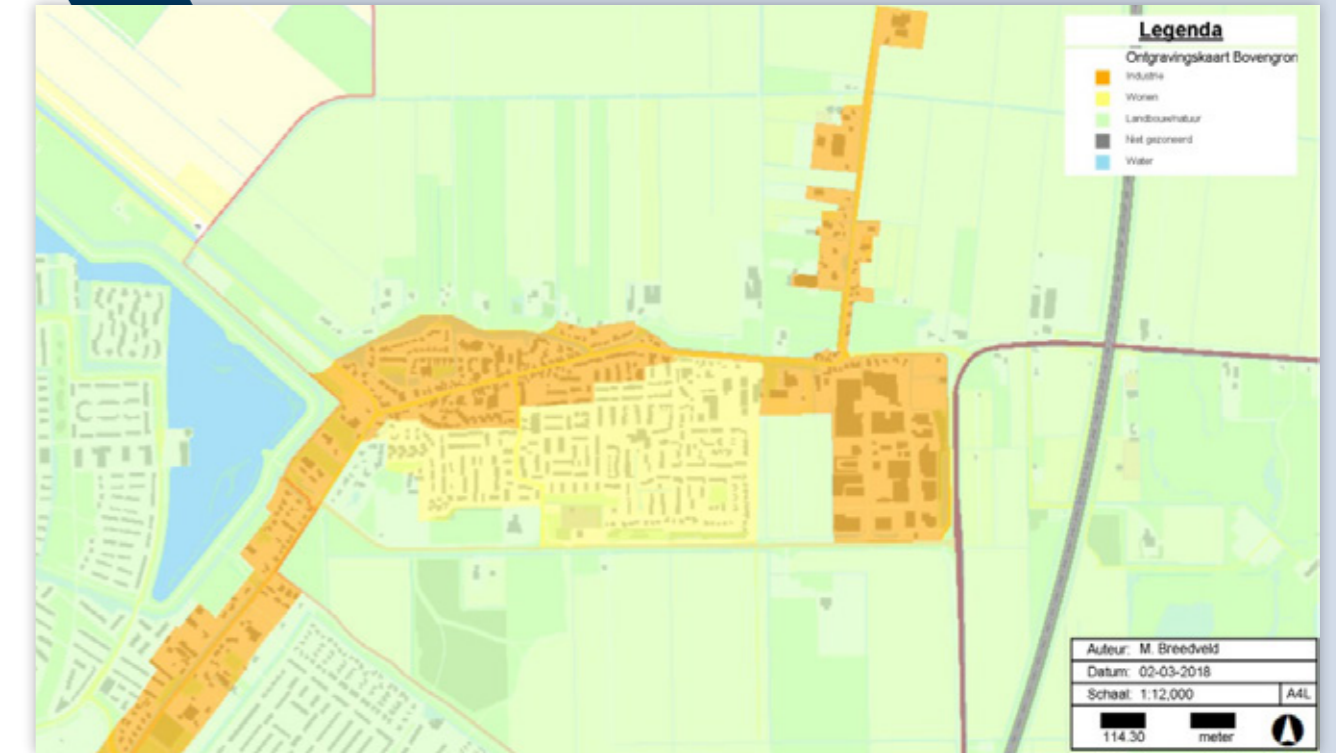
Voor ontwikkelingen die (deels) in het invloedsgebied van de EV-bronnen worden geprojecteerd, moeten

Figuur 5: concentratie NO_2 ; bron NSL-monitoringstool.

Figuur 6: concentratie PM_{10} ; bron NSL-monitoringstool.

Figuur 7: gemiddelde bodemkwaliteit; bron ODMH.

we een verantwoording groepsrisico opstellen. Hierbij kunnen diverse maatregelen nodig zijn, onder andere met betrekking tot de inrichting van het plangebied.

Ecologie

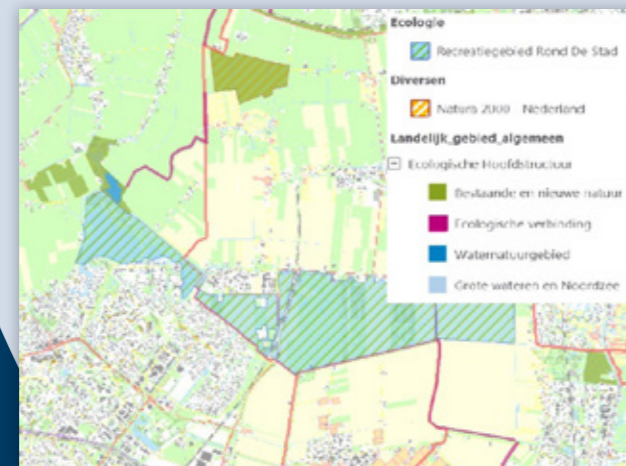
De kern BenthuiZEN ligt op circa 3 kilometer van het Natura2000-gebied De Wilck. Omdat dit Natura2000-gebied niet als stikstofgevoelig is aangemerkt, hoeven we voor dit aspect bij ontwikkelingen in BenthuiZEN geen rekening te houden met dit gebied. Grote stikstof emitterende ontwikkelingen in BenthuiZEN moeten we wel beoordelen op stikstofdepositie op verder weg gelegen stikstofgevoelige gebieden zoals de Nieuwkoopse Plassen & De Haeck.

Aan de zuidzijde van BenthuiZEN is het grootschalige natuur- en recreatieproject Bentwoud ontwikkeld. Met de aanleg en groei hiervan verwachten we dat steeds meer beschermde diersoorten zich in de omgeving zullen vestigen. Sommige soorten kunnen zich ook binnen de bebouwde kom bewegen. Het is wenselijk hier rekening mee te houden. Zo kunnen binnen de bebouwde kom groen-blauwe aders worden gerealiseerd, die het makkelijker maken voor bijvoorbeeld predatoren (uilen en vleermuizen) van muizen, muggen en ratten om de inwoners van BenthuiZEN te helpen met de bestrijding van deze overlastdieren.

In de kern van BenthuiZEN verwachten we van de in Nederland beschermde diersoorten, naast algemene broedvogels, met name de vleermuis, huismus en gierzwaluw. Deze soorten zijn gebonden aan gebouwen en komen vaak voor in woonkernen. Tijdens grond- en bouwwerkzaamheden kan ook de rugstreeppad in bebouwd gebied opduiken.

Figuur 8: externe veiligheid; bron ODMH.

Figuur 9: Natura2000-gebieden, EHS, recreatiegebieden Rond de Stad; bron ODMH.

ALGEMENE TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

Participatiesamenleving

Nederlandse gemeenten hebben per 1 januari 2015, op grond van de nieuwe Wmo, de Jeugdwet en de Participatiewet, een brede integrale verantwoordelijkheid voor het sociale domein (3 decentralisaties). Het hart van deze decentralisaties bestaat uit ondersteuning van inwoners, gericht op zelfredzaamheid ('eigen kracht') en participatie ('meedoen'). Dit is verwoord in het beleidsplan Beter voor elkaar, het beleidsplan Sociale agenda 2014-2018 van de gemeente Alphen aan den Rijn.

De bovengenoemde veranderingen binnen het sociaal domein zijn verstrekkend. Zij maken deel uit van een omvorming van ons zorg- en sociale systeem. De verzorgingsstaat verandert naar een participatiesamenleving. De rollen en verwachtingen van de overheid, uitvoeringpartners en inwoners veranderen en er ontstaat een veranderende vraag voor de lokale sociale infrastructuur. Inwoners zijn in de eerste plaats zelf verantwoordelijk voor hun leven. Waar dat niet lukt, staat een sociaal netwerk klaar om te helpen. Als gemeente ondersteunen we dit door het in stand houden van goed toegankelijke basisvoorzieningen die eigen kracht en het helpen van elkaar mogelijk maken. Daarom ondersteunen wij eigen initiatief van inwoners en stimuleren we burgerparticipatie. Betrokkenheid en participatie van inwoners in een kern kan het verschil maken in de ontwikkeling van de leefbaarheid van een kern.

Inclusieve samenleving

Met de ratificering in 2016 van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap heeft de overheid zich verplicht om te bouwen aan een samenleving waarin mensen met een beperking volwaardig mee kunnen doen. Gemeenten hebben hierbij een belangrijke taak en verantwoordelijkheid. Op de terreinen die in het verdrag beschreven zijn, is in Nederland al veel geregeld en op veel van deze terreinen hebben de gemeenten taken. Denk aan wonen, werken, ondersteuning, openbaar vervoer, de gemeentelijke infrastructuur en het onderwijs. Dit betekent dat het verdrag ook op het beleid van gemeenten van toepassing is en dat gemeenten een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het transformatieproces om tot een inclusieve samenleving te komen. Het transformatieproces zal grotendeels in de samenleving moeten plaatsvinden. Dit houdt in dat er eventueel, in aanvulling op het reeds ingezette beleid, maatregelen moeten worden genomen die hieraan bijdragen. De uitvoering van het verdrag mag voor een groot deel geleidelijk gebeuren.

Positieve gezondheid

Gezondheid is het vermogen van mensen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. Positieve gezondheid kent 6 dimensies: lichaamsfuncties, mentale functies en beleving, spirituele/existentiële dimensie, kwaliteit van leven, sociaal-maatschappelijke participatie en dagelijks functioneren (Huber). Laagdrempelige en toegankelijke voorzieningen dragen bij aan positieve gezondheid. Ook het milieu heeft effect op positieve gezondheid. De inrichting van de leefomgeving moet de mensen die er wonen faciliteren.

Demografische ontwikkelingen

Vergrijzing en andere veranderingen in de bevolkingssamenstelling kunnen grote gevolgen hebben. Landelijk verdubbelt het aantal ouderen (65 jaar en ouder) tot 2040. Dit betekent overal toenemende behoefte aan voor ouderen geschikte woningen, zorgvoorzieningen, culturele en recreatieve voorzieningen en andere voorzieningen in de buurt. Vergrijzing heeft ook grote invloed op de woningmarkt door de honkvastheid van ouderen en (op langere termijn) door de grote uitstroom van ouderen uit de woningmarkt. Daarnaast krimpt de bevolking in de werkende leeftijdscategorie. Dit kan gevolgen hebben voor de arbeidsmarkt en leiden tot arbeidstekorten, bijvoorbeeld in de zorg.

Langer thuis wonen

Vanuit zowel de ruimtelijke als de sociale agenda hecht de gemeente Alphen aan den Rijn aan zelfstandigheid, zelfredzaamheid en kwaliteit van wonen en leven. Inwoners blijven langer zelfstandig wonen of gaan (opnieuw) zelfstandig wonen doordat de rijksoverheid de toegang tot de intramurale zorg beperkt heeft. Dat is niet altijd makkelijk en stelt soms specifieke eisen aan de woonomgeving en de ondersteuning. Voor deze inwoners is een pakket van wonen, welzijn en zorg op maat nodig.

Het doel is dat alle inwoners van Alphen aan den Rijn zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen en meedoen in de Alphense samenleving, eventueel met begeleiding en ondersteuning.

Jeugd

De vastgestelde regionale visie op jeugd komt er in het kort op neer dat iedereen meedoet: kinderen, jeugdigen, ouders, familie, burens, vrijwilligers en hulpverleners, leerkrachten, professionals, beleidsmakers en bestuurders. Iedereen heeft een rol bij het opgroeien van onze jeugd. De centrale doelstelling is dat de jeugd in de gemeente Alphen aan den Rijn gezond en veilig opgroeit. Ze ontwikkelen hun talenten en kunnen zo, nu en later, naar vernoemen deelnemen en bijdragen aan de maatschappij. Er moeten voldoende voorzieningen zijn voor kinderen om zich te ontwikkelen. Het creëren en toegankelijk maken van basisvoorzieningen is hierbij een vereiste.

Onderwijs en kinderopvang

In de gemeente Alphen aan den Rijn willen de onderwijsorganisaties aan kinderen van 0 tot 12 jaar een doorlopende leerlijn bieden. Iedereen doet mee.

Ook wanneer een kind extra ondersteuning nodig heeft, is er een passende leerplek voor hem of haar. Nauwe samenwerking tussen onderwijs en opvang is een voorwaarde voor succes. Wanneer partners samenwerken in het belang van het kind, doen ze dat vanuit eenduidige pedagogische waarden. Zo geven ze voor het kind een bestendige leerweg vorm. Het onderwijsaanbod sluit aan bij de lokale behoefte en is gevarieerd. De scholen hebben een sterke eigen identiteit. Dit vormt geen belemmering voor samenwerking. Verschillende identiteiten kunnen elkaar juist versterken.

Naast overeenkomstige ambities over de verschillende clusters heen zijn er ook verschillende visies per cluster te onderscheiden. Deze verschillen zitten hem met name in de functie van de school in de wijk of buurt. 'Scholen

zijn scholen', is het uitgangspunt in de grotere kernen. In de wijk wordt samengewerkt met partners en wijkbewoners. De school heeft een centrale plek in het netwerk rond de kinderen, in het belang van hun sportieve, culturele en creatieve ontwikkeling. De school heeft in de kleine kernen een centrale plek in de gemeenschap. Behalve aan onderwijs en opvang kan, afhankelijk van de lokale behoefte, in de school ook ruimte worden geboden aan educatie, sport, ontmoeting of zorg. Zo wordt de gemeenschap betrokken bij de groei en ontwikkeling van het kind en kunnen voorzieningen behouden blijven voor de dorpen.

Digitalisering

Digitalisering speelt een belangrijke rol in het welbevinden van mensen. Gebruik van digitale instrumenten als computer en tablet en toegang tot het digitale web bevorderen de zelfredzaamheid en maakt mensen minder eenzaam. In toenemende mate bieden organisaties en ook de gemeente digitale dienstverlening. Dit varieert van het bestellen van boodschappen tot een app voor medicijngebruik. Het is dan ook belangrijk dat digitale dienstverlening en ondersteuning toegankelijk zijn en bereikbaar voor alle inwoners en dat de infrastructuur hierop is ingericht. Digitalisering biedt kansen in het verbinden van organisaties, mensen en apparaten. Dienstverlening aan burgers en bedrijven kan bijvoorbeeld verbeterd worden. Ook kan er op het gebied van veiligheid slimmer en sneller geanticipeerd worden, bijvoorbeeld door cameratoezicht met gezichtsherkenning of door het proactief monitoren van sociale media. Digitalisering maakt echter ook kwetsbaar door de grote afhankelijkheid die we inmiddels hebben van digitale data en voorzieningen, en de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer die constant op de loer ligt.

Mobiliteit

Komende jaren staat de vraag centraal hoe wij, overheids- en vervoersdiensten, het vervoersaanbod zodanig kunnen organiseren dat dit zo veel mogelijk tegemoetkomt aan de behoeften van de individuele reiziger. De behoefte aan mobiliteit zal de komende decennia immers nog verder toenemen, dankzij een gestaag groeiende bevolking en een toenemende welvaart (CPB/PBL 2015). Dat heeft tot gevolg dat het infrastructuur- en mobiliteitsstelsel te maken krijgt met grote maatschappelijke opgaven. Zo moet het grotere aantallen mensen zien te verbinden met hun bestemmingen en het goederenvervoer blijven faciliteren voor een goed functionerende economie en samenleving. Tegelijkertijd proberen we de congestie op het netwerk zo veel mogelijk binnen de perken te houden en de leefbaarheid, met name in de dorpen, binnen acceptabele grenzen te houden.

Als gevolg van de doorontwikkeling van digitale technieken zullen infrastructuur, mobiliteit en de transportdiensten substantieel gaan veranderen. Het aantal deelauto's, deelfietsen en aanvragen voor laadpalen groeit landelijk exponentieel. De transitie naar elektrisch rijden zal binnen 2 decennia voltooid zijn. Zelfrijdend vervoer en bezorging via drones maken hun opwachting. Dit alles zal de komende jaren een steeds grotere invloed hebben op ons ruimtegebruik, de bouwlocaties, de (steden)bouwkundige inrichting, het parkeerbeleid en de regelgeving.

Met de nieuwe ov-concessie in 2020 of 2022 streven wij ernaar om door integratie van (kleinschalig) openbaar vervoer en doelgroepenvervoer het vervoersaanbod beter te laten aansluiten bij de behoeften van de individuele

reiziger. Hiermee ontstaat een laagdrempeliger vervoersstelsel en worden voorzieningen beter bereikbaar, ook voor personen die afhankelijk zijn van collectief (doelgroepen)vervoer.

Duurzaamheid en verduurzaming

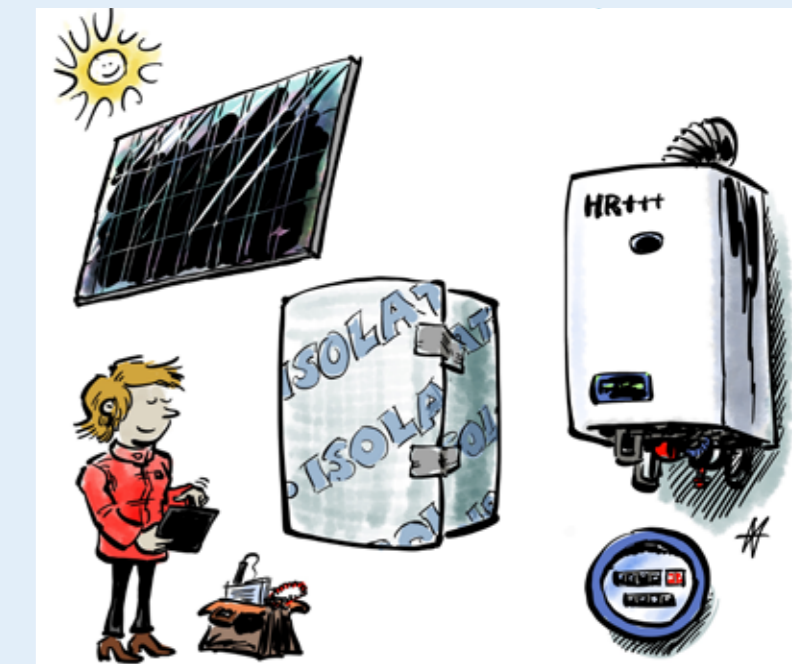
De gemeente Alphen aan den Rijn heeft de ambitie om in 2050 vrij te zijn van fossiele brandstof, en CO₂- en energieneutraal te zijn. In de dorpen is er voldoende ruimte om voor wat betreft energie op termijn geheel zelfvoorzienend te worden. Daartoe is het in de eerste plaats noodzakelijk dat we zo veel mogelijk energie besparen. Voor de resterende energievraag is het zaak dat we hiervoor steeds minder gebruikmaken van fossiele energie, en steeds meer van duurzame energie.

Het grootste deel van de energievraag bestaat uit warmtevraag. Voor de gehele gemeente onderzoeken we wat per buurt, wijk of dorp het beste alternatief is voor aardgas. Voor de dorpen kun je denken aan biogas, lokale restwarmte, warmte uit oppervlaktewater, aansluiting op de warmteronde, geothermie en all-electric. De komende jaren is de transitie naar aardgasloze dorpen een belangrijk speerpunt.

Daarnaast vraagt de noodzakelijke opwekking van duurzame elektriciteit ook in de dorpen om ruimte. Geschikt dakoppervlak moeten we voorzien van zonnepanelen. Grote (schuur)daken kunnen vol gelegd worden met zonnepanelen, voor eigen gebruik of voor omwonenden (postcoderoos). De opgave om te voorzien in duurzame energie is vele malen groter en daarmee niet gedekt. Ook op grotere schaal moeten we in de dorpen duurzame energie opwekken. Daarbij kan worden gedacht aan zonnevelden of het realiseren van een dorpsmolen, door en voor de inwoners van de dorpen.

Voor de bestaande bouw zullen we conform de trias energetica zo veel mogelijk inzetten op besparing. Isolatie van bestaande bouw is dan ook een belangrijke maatregel voor het verduurzamen van de bestaande bebouwing. Daarnaast kunnen we zo veel mogelijk inzetten op het opwekken van duurzame energie door middel van zonnepanelen op daken van de bestaande bebouwing. De transitie naar energieneutraal (of 'nul op de meter') en aardgasloze woningen is de komende jaren een belangrijk speerpunt. De beste aanpak hierbij is om voor blokken woningen in één keer een plan te maken om energieneutraal te worden. Dit voorkomt dat eerst de rendabele maatregelen worden uitgevoerd en de dure maatregelen overblijven.

Voor nieuwbouw is in het Actieprogramma Duurzaamheid aangegeven dat vanaf 2018 alle nieuwe plannen aardgasloos en energieneutraal moeten zijn. Nieuwbouw biedt ook kansen om daarnaast duurzame materialen toe te passen (circulair bouwen) en gezond, waterbesparend en flexibel te bouwen. Scholen en verenigingen zullen steeds meer het initiatief nemen tot verduurzaming, waarbij zij uiteindelijk energieneutraal worden. De gemeente ondersteunt hen daarbij. Bij het onderwijs richt de verduurzaming zich niet alleen op het schoolgebouw, maar ook op de lessen en de omgeving.

Klimaatverandering en bodemdaling

Klimaatverandering gaat een belangrijke rol spelen in onze leefomgeving. Steeds meer zullen piekbuien of extreme droogte voorkomen, met alle gevolgen daarvan voor de waterkwaliteit en de waterkwantiteit. Dat zal ook zijn weerslag hebben op het water in sloten en watergangen in de bebouwde kom. Verzilting van het water (door toename van het percentage zout) heeft ook haar weerslag op het zoutgehalte in de bodem en daarmee ook op flora en fauna.

De gemeente anticipeert op de klimatologische veranderingen met extremere neerslag en droogte. Dit vertaalt zich in maatregelen in elk van de stappen van de voorkeursvolgorde voor de omgang met regenwater: vasthouden, bergen en afvoeren. Bij vasthouden en bergen betrekken we nadrukkelijk de inrichting van de openbare ruimte. Bij afvoeren worden de buizenstelsels en het oppervlaktewater nader beschouwd.

Bodemdaling speelt vooral in het buitengebied rond de dorpen. De discussie over het stoppen van de bodemdaling door te stoppen met pompen wordt steeds belangrijker. Welke keuze we ook maken, de samenstelling van de bodem zal veranderen en daarmee ook het gebruik van de bodem. Dat heeft gevolgen voor de werkgelegenheid en sociale samenhang in en om de dorpen. Hoe en wanneer dat gebeurt, is nog onduidelijk.

Hittestress

De gevoeligheid voor hittestress kan bij gebouwen verminderd worden door groene daken aan te leggen. Bij nieuwbouw is er een extra mogelijkheid om door middel van een warmtepomp, in combinatie met een bodemwarmtewisselaar, de gebouwen van duurzame koeling te voorzien.

Klimaatadaptatie en Green City

In opdracht van de provincie Zuid-Holland brengen we voor het buitengebied relevante gegevens over de gevolgen van klimaatverandering in kaart. De uitkomsten van dit onderzoek maken de kwetsbaarheden van het gebied inzichtelijk, waarna we maatregelen kunnen nemen.

In het actieprogramma van de gemeente staat dat bij nieuwbouw moet worden gelet op bestendigheid tegen hittestress en tegen hevige buien. Hiertoe adviseren we zo veel mogelijk groen en blauw in te richten en open bestrating toe te passen. En waar mogelijk woningen te voorzien van witte of groene gevels en van groene daken. Groene daken zijn te combineren met zonnepanelen. Bij nieuwbouw kunnen warmtepompen, in combinatie met bodemwarmtewisselaars, voorzien in duurzame koeling, die - in tegenstelling tot airco's - de hittestress vermindert.

Veiligheid

In het algemeen kunnen we stellen dat Alphen aan den Rijn een relatief veilige gemeente is. Als we de gemeente vergelijken met de 36 andere G32-gemeenten, is Alphen aan den Rijn zelfs de veiligste gemeente. Dat de gemeente de afgelopen jaren steeds in de top 3 van de veiligste gemeenten (van de G32-gemeenten) staat, is een belangrijk uitgangspunt als we kijken naar nieuwe prioriteiten op het gebied van veiligheid en leefbaarheid voor de komende

jaren. Dit sluit aan bij het beeld dat veiligheid en leefbaarheid al langere tijd bestuurlijke prioriteit hebben, waardoor in de afgelopen jaren al veel is opgebouwd. Voorbeelden zijn het gebiedsgericht werken, de lokale Veiligheidskamer, de crisisorganisatie, de professionaliteit van breed inzetbare bouwinspecteurs en de inzet van wijkboa's. Tegelijkertijd zijn juist veiligheid en leefbaarheid nooit vanzelfsprekend en altijd het resultaat van een gerichte en gezamenlijke inzet van de gemeente, externe partners, inwoners en ondernemers. Net als in het sociale beleid staat de eigen kracht, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid voorop. De burgers maken de samenleving en de gemeente faciliteert hierbij. De prioriteiten in het huidige veiligheids- en handhavingsbeleid (2015-2018) hebben we in de volgende doelstellingen verwoord:

- creëren en onderhouden van vitale, leefbare wijken waarin alle generaties inwoners zich veilig voelen en bereid zijn de veiligheid te bevorderen;
- duurzame fysieke veiligheid op de terreinen van wonen, werken en ondernemen bereiken door effectieve samenwerking van alle verantwoordelijke lokale partners. Deze nemen hun verantwoordelijkheid en spreken elkaar hierop aan;
- in beeld brengen en aanpakken van personen die de openbare orde en veiligheid verstoren;
- Het veiligheidsbeleid voor de komende jaren is op dit moment in ontwikkeling en dat beleid zullen we in nauwe samenhang met de gebiedsvisies en wijkplannen opstellen.

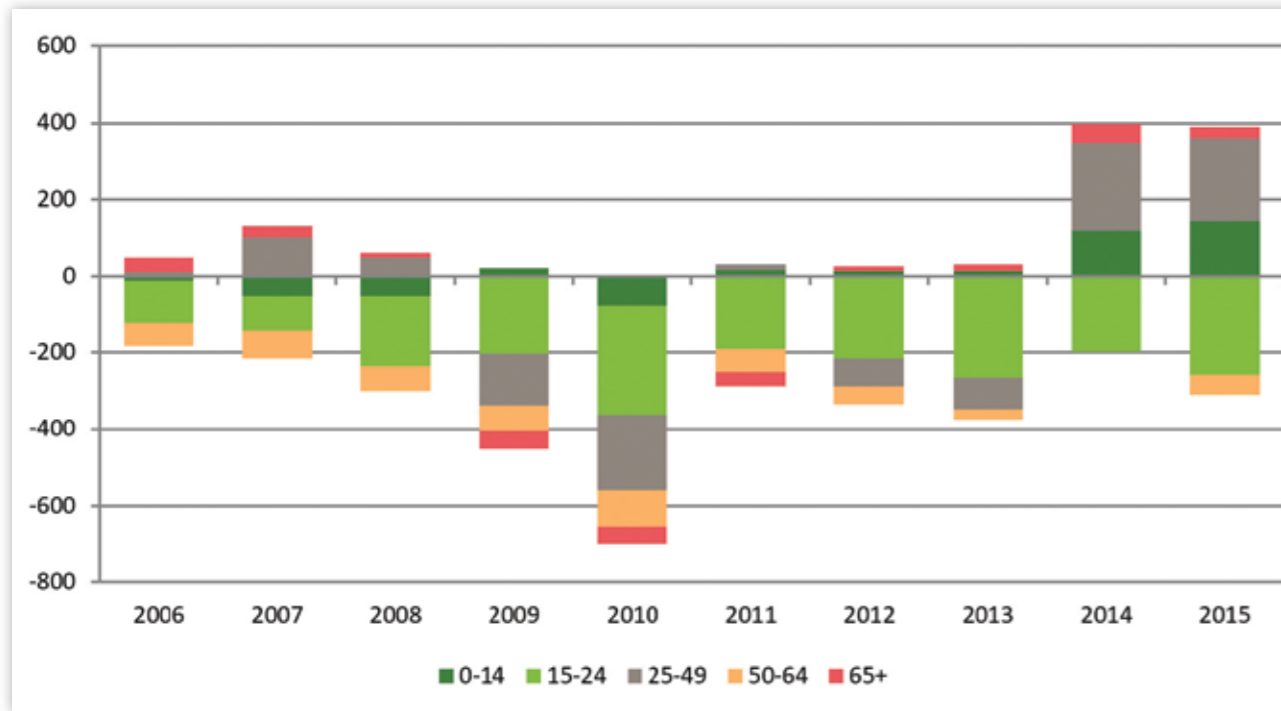
Een onderwerp dat de komende jaren een prominentere rol gaat spelen op het terrein van veiligheid is ondermijning. 'Ondermijning' is een containerbegrip waar diverse vormen van georganiseerde criminaliteit onder geschaard worden. Wat zij gemeen hebben, is dat er een sterke verwevenheid tussen 'bovenwereld' en 'onderwereld' bestaat en dat de criminele activiteiten een corrumperend en ondermijnend effect op de samenleving en haar instituties hebben. Landelijk is er steeds meer aandacht voor het thema. We proberen als overheidspartners één front te vormen tegen ondermijnende criminaliteit.

Nog meer dan in de afgelopen jaren is ondermijning namelijk een vraagstuk waarbij naast de inzet vanuit het strafrecht ook de gemeente vanuit een meer bestuursrechtelijke invalshoek steeds vaker en intensiever moet investeren.

Ook de aansluiting van zorg en veiligheid is steeds vaker aan de orde. De nieuwe wet Verplichte geestelijke gezondheidszorg legt extra taken bij de burgemeester en daarmee bij de gemeente. Deze wet gaat uit van (ambulant) behandelen en begeleiden en stelt de gedwongen opname van patiënten niet langer centraal. Daarnaast zal meer aandacht uitgaan naar vroegsignalering met de ketenpartners.

In 2018 ligt de focus van het district op de aanpak van misstanden in de vastgoedsector. Verder willen we ons vooral richten op de aanpak van cumulatie van problemen in wijken die een voedingsbodemp kunnen vormen voor criminele activiteiten. Lokaal wordt in dit kader al het HEIT (Haags Economisch Interventie Team) ingezet voor bedrijfscontroles en er is een pilot op komst voor een gezamenlijke aanpak van adressignalen. Een verbetering van de samenwerking en het uitwisselen van gegevens tussen partijen is noodzakelijk om adresgerelateerde fraude tegen te kunnen gaan. Deze vorm van fraude kent namelijk vele facetten en kan grote gevolgen hebben op verschillende terreinen.

Gemeente Alphen aan den Rijn. Migratiesaldi per leeftijdscategorie 2006-2015.

Met zijn allen naar de stad

In 2030 woont 60% van de wereldbevolking in de stedelijke regio's. In Nederland vertrekken mensen vanuit de provinciale gemeenten naar de steden. Dit zijn jongeren die gaan studeren of werken in de stad (zie de oranje balkjes in onderstaande figuur). Ook voor volwassenen is de stad aantrekkelijk door de nabijheid en het niveau van voorzieningen.

In de gemeente Alphen aan den Rijn zien we vooral een vertrek van jongeren en komen de afgelopen jaren mensen uit andere leeftijdscategorieën weer naar Alphen toe. We winnen inwoners van onder andere Nieuwkoop, Den Haag, Zoetermeer en Leiden. Wanneer omliggende gemeenten veel gaan bouwen kan dit weer omslaan.

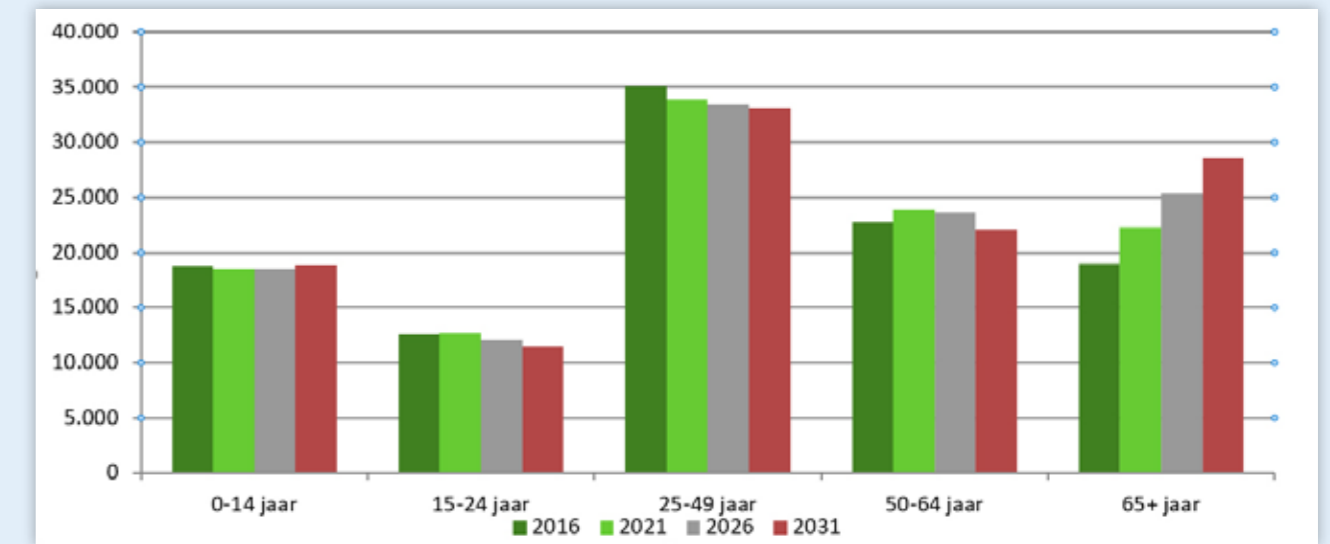
In de dorpen merken inwoners vooral het wegtrekken van de jongeren. Soms omdat er geen geschikte huizen zijn en soms omdat ze de drukte van de stad zoeken. Het aandeel verhuizingen is het hoogst onder jongeren (figuur 2.3). Inwoners zullen vaak zeggen dat het door de eerste reden komt en oproepen tot meer (goedkope) woningbouw. Maar er is geen eenduidig antwoord. In de ene kern is jaren niets gebouwd. Daar is meer woningbouw nodig. Tegelijkertijd moeten we ook begrijpen dat verstedelijking een maatschappelijke trend is, die noch de gemeente, noch bewoners, noch woningbouw zal keren.

Toename kleine huishoudens en vergrijzing

Ondanks de trek naar de steden zien we dat de woningbehoefte aardig stijgt in Alphen aan den Rijn. Dat heeft te maken met 2 trends: toename van kleine huishoudens en de vergrijzing. In figuur 2.2 zie je de ontwikkeling van huishoudens naar type. Het aantal eenpersoonshuishoudens gaat nog flink toenemen, met ongeveer een miljoen huishoudens in twintig jaar. Dit is

deels te verklaren door de vergrijzing en veranderende wetgeving in de zorg.

Ouderen willen langer zelfstandig thuis wonen dan vroeger (zie figuur vorige pagina figuur): Er zijn weinig verhuizingen onder ouderen). In de zorg geldt al een paar jaar extramuralisering. Met lichte zorgklachten mogen mensen niet meer in een instelling wonen, dus blijven zij langer thuis wonen en gaan ze minder snel naar verzorgings- en verpleeghuizen. Vergrijzing en 'vereenzaming' dragen bij aan de verwachte sterke groei (10% of meer) van de woningbehoefte in Alphen aan den Rijn (zie onderste figuur). Voor de dorpen ontstaat meer druk op het sociale netwerk, een uitdaging om zorg te organiseren en vereenzaming tegen te gaan.

Gemeente Alphen aan den Rijn. Ontwikkeling bevolking naar leeftijd.

MONITORING

Bij deze gebiedsvisie hebben we gebruikgemaakt van een grote hoeveelheid informatie vanuit allerlei gremia. We hebben geput uit bestaande documenten, uit lopende ontwikkelingen en uit de vele contacten die gemeenteambtenaren en bestuurders de afgelopen jaren hebben gehad en onderhouden met inwoners en bedrijven. Op basis hiervan hebben we geprobeerd een korte en bondige visie per dorp op te stellen, waar we de komende jaren verder uit kunnen putten. We hebben er bewust voor gekozen om niet allerlei analyses en onderzoeken te doen, voorafgaand aan het opstellen van de visies.

De ontwikkelingen op allerlei gebieden gaan zo snel dat het zaak is de uitgangspunten/speerpunten van de gebiedsvisie te blijven monitoren. Automatisering en robotisering, veranderende maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen, de energietransitie, wettelijke ontwikkelingen; ze gaan allemaal in een hoog tempo, waardoor het moeilijk is voor de komende 10 jaar een visie in beton te gieten. De gebiedsvisie is dan ook een levend document. Er is ruimte voor verdere invulling en aanpassing van bepaalde onderwerpen. Hetzij door aanpassing van de visie, hetzij door het verder uitwerken van bepaalde thema's in de wijkplannen en uitvoeringsplannen.

COLOFON

Dit is een uitgave van gemeente Alphen aan den Rijn.

Uitgave: 11 december 2018
Vastgesteld in de raad van 28 maart 2019

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van gemeente Alphen aan den Rijn

Alphen aan den Rijn

